

T.C.
KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**BAKIM ELEMANLARININ AKRAN ZORBALIĞI TANIMI
İLE AKRAN ZORBALIĞINA MARUZ KALMA VE ZORBA
OLMA DURUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ (NİĞDE İLİ
ÖRNEĞİ)**

Hacer ÖZTÜRK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HEMŞİRELİK ANA BİLİM DALI
ÇOCUK SAĞLIĞI VE HASTALIKLARI HEMŞİRELİĞİ PROGRAMI

Danışman
Prof. Dr. Ayşe Sonay TÜRKMEN

KARAMAN-2023

T.C.
KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**BAKIM ELEMANLARININ AKRAN ZORBALIĞI TANIMI
İLE AKRAN ZORBALIĞINA MARUZ KALMA VE ZORBA
OLMA DURUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ (NİĞDE İLİ
ÖRNEĞİ)**

Hacer ÖZTÜRK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HEMŞİRELİK ANA BİLİM DALI
ÇOCUK SAĞLIĞI VE HASTALIKLARI HEMŞİRELİĞİ PROGRAMI

Danışman
Prof. Dr. Ayşe Sonay TÜRKMEN

KARAMAN-2023

ENSTİTÜ TEZ ONAY FORMU

Doküman No	FR-285
İlk Yayın Tarihi	05.02.2018
Revizyon Tarihi	08.02.2021
Revizyon No	02
Sayfa No	1/1

BAKIM ELEMANLARININ AKRAN ZORBALIĞI TANIMI İLE AKRAN ZORBALIĞINA MARUZ KALMA VE ZORBA OLMA DURUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ (NİĞDE İLİ ÖRNEĞİ)

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 15/08/2023

Bu tez, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunun 25/07/2023 tarih ve 19/2023-109 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Hazırlayan

Kalite Sistem Onayı

TEZ BİLDİRİMİ

Yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, tezin içerdiği yenilik ve sonuçların başka bir yerden alınmadığını, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Hacer ÖZTÜRK

ÖNSÖZ

Tez sürecimin tüm aşamalarında zamanını ayırarak ilgi ve desteğini esirgemeyen, bilgi ve tecrübeleriyle yönlendiren değerli hocam, tez danışmanım Prof. Dr. Ayşe Sonay Türkmen'e,

Lisansüstü eğitiminde önemli katkıları olan değerli hocalarıma,

Veri toplama sürecinde yardımcı olan tüm arkadaşlarıma,

Tez savunmamda yer alan değerli jüri hocalarıma,

Ve hayatımın her anında beni sonuna kadar destekleyen aileme sonsuz teşekkür ederim.

Mutluluk...

Hacer Öztürk

KARAMAN-2023

İÇİNDEKİLER

SİMGELER VE KISALTMALAR	vi
ÇİZELGELER LİSTESİ	vii
ÖZET	viii
SUMMARY	ix
1. GİRİŞ	1
1.1. Akran Zorbalığı	3
1.1.1. Akran zorbalığının çeşitleri	4
1.1.2. Akran zorbalığının nedenleri	7
1.1.3. Akran zorbalığının sonuçları	9
1.2. Akran Zorbalığına Kuramsal Yaklaşımlar	10
1.2.1. Öğrenciler arasında bireysel farklılıklardan ortaya çıkan zorbalık	10
1.2.2. Gelişimsel bir süreç olarak zorbalık	10
1.2.3. Sosyo-kültürel bir olgu olarak zorbalık	10
1.2.4. Okuldaki akran baskısına bağlı olan zorbalık	11
1.2.5. Onarıcı adalet açısından zorbalık	11
1.3. Akran Zorbalığını Önlemede Hemşirenin Rolü	11
1.4. Bakım Veren Elemanlar ve Akran Zorbalığı	14
2. GEREÇ VE YÖNTEM	16
2.1. Araştırmanın Tipi ve Amacı	16
2.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikleri	16
2.3. Araştırma Soruları	18
2.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	18
2.4.1. Araştırmaya dahil edilme kriterleri	19
2.4.2. Araştırmadan dışlanma kriterleri	19
2.5. Veri Toplama Araçları	19
2.5.1. Bilgi formu	19
2.5.2. Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği- Yetişkin formu	19
2.5.3. Akran Zorbalarını Belirleme Ölçeği-Yetişkin formu	20
2.6. Verilerin Toplanması	20
2.7. Verilerin Değerlendirilmesi	20
2.8. Araştırmanın Etik Yönü	21
2.9. Araştırmanın Sınırlılıkları	21
3. BULGULAR	22

4. TARTIŞMA	32
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	37
6. KAYNAKLAR	39
7. EKLER	43
EK A: Etik Kurul Kararı	43
EK B: Kurum İzin Yazısı	44
EK C: Ölçek İzinleri	45
EK D: Veri Toplama Aracı	46
EK E: Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu	50
8. ÖZGEÇMİŞ	51

SİMGELER VE KISALTMALAR

%	: Yüzde
<	: Küçük
>	: Büyük
ark	: arkadaşlar
vb	: ve benzeri

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 3.1. Bakım vericilerin demografik özelliklerine göre dağılımları	22
Çizelge 3.2. Bakım vericilerin yaşı, evlilik yaşı ve süresi, çalışma süresi ile eşlerinin yaş ortalamaları	24
Çizelge 3.3. Katılımcıların akran zorbalığının tanımı, unsurları, zorbalık tipleri ile ilgili bilgilerine göre dağılımları	24
Çizelge 3.4. Katılımcılara göre akran zorbalığına giren davranışlar	26
Çizelge 3.5. Katılımcıların akran zorbalığına yönelik bilgi durumu	27
Çizelge 3.6. Katılımcıların Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği ve Akran Zorbalarını Belirleme Ölçeği puan ortalamaları	27
Çizelge 3.7. Katılımcıların bazı demografik özelliklerine göre kurban ve zorba puan ortalamaları ve gruplar arası karşılaştırması	28
Çizelge 3.8. Katılımcıların bazı demografik özelliklerine göre kurban ve zorba ortanca değerleri ve gruplar arası karşılaştırması	29
Çizelge 3.9. Katılımcıların Zorbalık tanımlarına göre kurban ve zorba puan ortalamaları ve gruplar arası karşılaştırması	30
Çizelge 3.10. Katılımcılara göre zorbalığın unsurları, ölçek puan ortalamaları ve gruplar arası karşılaştırması	30
Çizelge 3.11. Kurban ve zorba puan ortalamaları ile ilişkili faktörler	31

ÖZET

T.C.
KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Bakım Elemanlarının Akran Zorbalığı Tanımı ile Akran Zorbalığına Maruz Kalma ve Zorba Olma Durumları Arasındaki İlişki (Niğde İli Örneği)

Hacer ÖZTÜRK

**Hemşirelik Ana Bilim Dalı
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Programı**

YÜKSEK LİSANS TEZİ / KARAMAN-2023

Bu çalışma, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde koruma ve bakım altında olan çocuklar ile çalışan bakım elemanlarının akran zorbalığı tanımı, akran zorbalığına maruz kalma ve zorba olma durumları arasındaki ilişkiyi incelemek amacı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evren ve örneklemini Niğde il merkezinde bulunan üç farklı Çocuk Bakım merkezinde görevli bakım elemanları oluşturmuştur (N=90). Veriler “Bilgi formu”, “ Akran Zorbalarını Belirleme Ölçeği-Yetişkin formu” ve “ Akran Zorbalığı Kurbanlarını belirleme Ölçeği-Yetişkin formu” ile toplanmıştır. Elde edilen veriler bilgisayar ortamında tanımlayıcı istatistikler, ki kare, t testi, korelasyon analizi ve Kruskal Wallis, Pearson korelasyon analizleri ile değerlendirilmiştir.

Bakım elemanlarının yaş ortalamaları $35,57\pm 7,76$ yıldır. Katılımcıların zorbalık tanımlarına verdikleri yanıtlar değerlendirildiğinde zorbalığı genellikle tepkisel olarak tanımladıkları görülmüştür. Katılımcıların kurban olma durumlarının daha yüksek olduğu ($3,88\pm 3,81$), zorba olma durumlarının ise çok düşük seviyelerde kaldığı görülmüştür ($0,92\pm 2,07$). Kurban ve zorba puan ortalamalarının ise bazı değişkenlere göre farklılaştığı bulunmuştur. Katılımcıların Kurban puan ortalamaları ile yaş ve evlilik süreleri arasında negatif yönde, istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. Buna göre yaş ve evlilik süresi düştükçe kurban puan ortalamalarında artış olduğu görülmüştür. Ayrıca kurban puan ortalaması ile zorba puan ortalaması arasında da pozitif yönde, istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir.

Sonuç olarak; katılımcıların akran zorbalığı konusunda bilgilerinin yetersiz olduğu, zorba/kurban olma durumları ile aralarında anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Bu nedenle tüm bakım elemanlarının zorbalık, türleri ve önleme yöntemleri konusunda bilgilendirilmesi önerilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Akran Zorbalığı; Bakım Elemanı; Hemşire; Mağdur; Zorba

SUMMARY

REPUBLIC of TURKEY
KARAMANOGLU MEHMETBEY UNIVERSITY
HEALTH SCIENCES INSTITUTE

The Relationship Between Caregivers' Definition of Peer Bullying and Their Exposure to Peer Bullying and Being a Bully (Niğde Sample)

Hacer ÖZTÜRK

**Department of Nursing
Child Health and Diseases Nursing Program**

MASTER THESIS / KARAMAN-2023

The purpose of this study was to investigate the association between the concept of peer bullying, exposure to peer bullying, and being a bully among care professionals working with children in the Ministry of Family and Social Services. The study's population and sample were care personnel from three separate Child Care Centres in Nide Provincial Centre (N=90). The "Information form," "Scale for Identifying Peer Bullies-Adult form," and "Scale for Identifying Victims of Peer Bullying-Adult form" were used to gather data. In a computer setting, the data was analyzed using descriptive statistics, chi-square, t test, correlation analysis, and Kruskal Wallis and Pearson correlation analyses.

The carers' average age was 35.57 ± 7.76 years. When the replies of the participants to the definitions of bullying were analyzed, it was discovered that they typically defined bullying as reactive. The participants were shown to be more likely to be victims (3.88 ± 3.81), whereas their bully status was quite low (0.92 ± 2.07). It was discovered that the mean scores of the victim and the bully differed depending on various characteristics. It was shown that there was a negative and statistically significant association between the participants' means victim ratings and their age and duration of marriage. When the age and duration of marriage declined, the mean victim score climbed. Furthermore, a positive and statistically significant link was discovered between the mean victim score and the mean bully score.

As a consequence, the participants' understanding of peer bullying was found to be insufficient, and there was a substantial association between them and their position as a bully/victim. As a result, it is advised that all caregivers be educated about bullying, its kinds, and preventative techniques.

Key Words: Caregiver; Bully; Nurse; Peer Bullying; Victim

1. GİRİŞ

Sağlıklı toplumlar sağlıklı nesillerin yetiştirilmesi ile mümkün olur. Her çocuğun sağlıklı bir yaşam sürme hakkı vardır (Arslan ve Savaşer, 2009). Çocukların sağlıklı olarak yaşamlarını sürdürmelerinden sorumlu kişi ve kişiler, kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır. Çocuklar ile doğrudan temas halinde olan tüm kişi ve kişiler, yanı sıra kurum ve kuruluşlar görev ve sorumluluklarını yerine getirmek durumundadır. Yerine getirilmeyen her sorumlulukta çocuklar ihmal edilmiş olurlar ve bu ihmal edilmişlik çocukları akran zorbalığı dâhil birçok istismara açık hale getirir (Çetinkaya, 2011).

Yaşamın her evresinde görülebilen zorba davranışlar, çocukluk dönemlerinde, çok daha fazla karşılaşılmaktadır. Nispeten güçlü olanın, güçsüz olana uyguladığı her türlü saldırgan davranış zorbalık olarak tanımlanmaktadır (Gündüz ve Çelikkaleli, 2009). Zorbalığın akranlar arasında gerçekleşmesi durumunda ise akran zorbalığından bahsedilmektedir (Gürhan, 2017).

Akran zorbalığı, çocuğun yaşam içerisinde akranları ile temas halinde olduğu her alanda gerçekleşebilmektedir. Okullar, çocuk parkları, kreşler, çocuk yurtları bunların başında gelmektedir. Çocuklar zorbalardan ve zorba davranışlardan nasıl korunacaklarını ise önce ailelerinden daha sonra ise çocuklar ile ilgilenmekle görevli öğretmen, çocuk hemşiresi, bakım elemanı gibi yaşam içerisinde temas ettikleri kişilerden öğrenirler (Mercan ve Yıldırım, 2018).

Çocuğun sağlıklı büyüme-gelişme gösterebilmesi için en çok anne ve babaya ihtiyaç duyar (Kerkez, 2012). Ancak bazı durumlarda çocuklar hem anne hem de babalarından uzakta koruma altında büyüme ve gelişme sürecini tamamlamak durumunda kalabilir. Bu kuruluşlardan olan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı çocuk kuruluşlarında 0-18 yaş aralığında çocuklara hizmet verilmektedir. Çeşitli nedenlerden dolayı ailesi yanında yaşamına devam edemeyen çocuklar, ilgili kanun gereği devlet koruması altına alınır. Yaşamlarına devletin yatılı kurumlarında devam ederler. Bu kurumlar 24 saat esasına göre hizmet verecek şekilde ihtisaslaşmış kurumlardır. Kurumlarda çocuklar uygun yaş ve cinsiyetlerine göre yaşayacakları kuruluşlara yerleştirilirler (Sulamacı, 2020).

Kurumlarda çocukların iş ve işlemleri için çeşitli meslek gruplarından ilgili elemanlar görev yapmaktadır. Bunlar hemşirelik, sosyal hizmet, öğretmenlik, çocuk

gelişimi, psikoloji, sosyoloji, aile ve tüketici bilimleri gibi bölüm mezunlarından olmaktadır. Her meslek grubu kendi alanı doğrultusunda çocukların iş ve işlemleri ile ilgilenerek görevlerini yerine getirmektedirler. Bütün bu iş ve işlemler multidisipliner anlayış, kurum misyon ve vizyonları doğrultusunda gerçekleştirilir (Sulamacı, 2020). Bu kurumlarda çocukların bakımlarını yerine getirmekten sorumlu bakım elemanları bulunmaktadır. Bakım elemanları genellikle kadınlardan oluşmaktadır. Ancak özellikle erkek çocukları için bakım vermede görevlendirilen erkek bakım elemanları da bulunmaktadır (Bulut, 2019).

Çocuklar kuruma yerleştirildikten itibaren çocuğun bakımından bakım veren elemanları sorumludur. Bakım elemanları çocuklar tarafından anne ya da baba olarak isimlendirilmektedir. Bu tanım bakım vericinin çocuğun yaşamındaki etkisini çok daha önemli konuma getirmektedir (Koşay, 2013). Çocuk bakım veren elemanları annesi yahut babası ile özdeşleştirmektedir. Bu bağlamda çocuğun yaşamında anne babası nasıl önemli ise kurum bakımında da bakım veren elemanlar o denli önemlidir (Söğütlü, 2015).

Çocuğun kurumda en sık bir arada olduğu kişi bakım veren personeldir. Tıpkı bir ebeveyn gibi çocukta ortaya çıkacak olumlu ya da olumsuz tüm değişim ve gelişimleri ilk gözlemleyecek kişi bakım elemanıdır. Bakım elemanının çocukların gelişimlerini etkileyecek tüm durumları bilme ve yetkin olma sorumluluğu vardır (Yurdakul, 2016). Çocukları ortaya çıkacak ve onların gelişimlerini olumsuz etkileyecek tüm durumlardan koruyarak zarar görmelerini engellemek bakım elemanının en önemli görevidir. Çünkü akran zorbalığına maruz kalan çocuğun yaşamın ileri zamanlarında zorba olduğu yahut çeşitli psikolojik sıkıntılar yaşayabildiği çalışmalar ile gösterilmiştir. Bakım veren personelin çocukların gelişimini olumsuz etkileyecek tüm durumları bilmesi, çocukları gereken şekilde koruyabilmesi için son derece önemlidir (Turgut, 2018).

Çocuk kuruluşlarında bakım veren personellerin akran zorbalığı durumunu tanımları görevlerini yerine getirirken önemlidir. Ailelerinden ayrı, yaşamlarını kurumda geçirmek durumunda kalan çocukların gelişimlerini takip edecek ekip elemanlarından olan bakım elemanlarının, çocukların gelişimini olumsuz etkileyen bu durumu tanımları ve bakım verilirken bu temel durumları göz önüne alması gerekmektedir. Bakım veren personellerin teorik olarak iyi eğitim almış olmasının

yanı sıra hizmet içi eğitimlerini tamamlamış olması da gerekmektedir (Yolcuoğlu, 2009).

Bakım elemanlarının akran zorbalığı tanımı, zorbalığa maruz kalma ya da zorba olma durumları çocuğun uğradığı zorbalığı tanımlamayı ve çocuğu korumayı etkileyebilir. Literatür incelendiğinde akran zorbalığının genellikle okul çağı çocuklarda değerlendirildiği, yetişkin bireylerin eski yaşantılarına yönelik akran zorbalığına maruz kalma durumlarının ve bu maruziyetin yaşamlarına, tutum ve davranışlarına etkisinin değerlendirilmediği görülmüştür. Özellikle alanlardan olan çocuk bakım kuruluşlarında çalışan bakım elemanları, hem üstlendikleri görevler hem de çocuk yaş grubu ile çalışmaları nedeni ile önemli meslek gruplarından. Bakım elemanlarının her davranış ve tutumu çocuklar için rol teşkil eder. Sağlıklı toplumların gelişmesi sağlıklı çocuk yetiştirmekten geçer. Bu nedenle ebeveyn rolündeki bakım elemanlarına bu alanda önemli sorumluluklar düşmektedir. Bakım elemanlarının akran zorbalığı tanımı, zorba ya da mağdur olma durumlarını belirlemeye yönelik yapılan literatür incelemesinde konu ile ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle bu çalışma ile bakım elemanlarının akran zorbalığı tanımlarını tespit etmek, bu tanımları oluşturmalarında kendi yaşamlarında zorbalığa maruz kalmış, uygulamış ya da seyirci olmuş olma durumlarının etkisinin ne oranda olduğunu belirlemek ve çıkan sonuçlar doğrultusunda bakım elemanlarının farkındalıklarını arttırarak, çocuklara verilen bakımın kalitesini yükseltmek amaçlanmaktadır.

1.1. Akran Zorbalığı

Zorbalık genel olarak güçle ilişkilendirilmektedir. Akran zorbalığında güçlü olan çocuğun, nispeten daha güçsüz olana zarar verme durumu vardır (Gündüz ve Çelikkaleli, 2009). Bu zarar verme durumu bilerek ve isteyerek hatta çoğu zaman devamlı olarak gerçekleşir (Gürhan, 2017). Başka bir ifade ile zorbalık, fiziksel olarak daha güçlü olanın fiziki farkına güvenerek daha zayıf bulduğu kişi ya da kişileri rahatsız eden davranışları devamlı olarak tekrarlaması şeklinde tanımlanabilir (Mercan ve Yıldırım, 2018). Zorbalık, kişi ya da kişilerce bedensel veya psikolojik olarak güçlü olanların, bedensel veya psikolojik olarak daha zayıf olana gösterdiği zarar verici davranışlar bütünüdür (Arslan ve Savaşer, 2009; Çetinkaya, 2011).

Zorbalık denince ilk akla gelen fiziksel olarak zarar verme olsa da bu durum sadece fiziki zarar verme şeklinde gerçekleşmez. Fiziksel zorbalık dışında psikolojik ve sosyal olarak da zorbalık uygulanabilmektedir. Tüm zorbalık türleri mağdurda (kurban) önemli bazen de geriye dönüşsüz yıkımlara yol açabilmektedir (Gürhan, 2017).

Zorbalık ile çocuklar yaşamın ilk zamanlarında karşılaşmaya başlarlar. Kreş, anaokulu, çocuk parkları gibi alanlarda akranları ile iletişim içerisine giren çocuk, büyük çoğunlukla yaşça büyük, üst sınıflardan zorba ile karşılaşmaktadır. Zorbalığa maruz kalan mağdur (kurban) yaşça küçük ve büyük çoğunlukla alt sınıflardan olmaktadır. Zorbalığa maruz kalan çocuğun kreş ve okul yaşamı olumsuz etkilenmektedir. Yaşamda ilk ilişkilerini kurmaya başlayan çocuk, yaşadığı olumsuz deneyim nedeni ile arkadaşlık kurmakta sıkıntı yaşamaya başlar (Çelen ve ark., 2020). Mağdur (kurban) olan çocukların akademik başarıları olumsuz etkilenirken, zorba olan çocuklar genelde akademik olarak zaten başarısızdırlar. Bu nedenle zorba çocuklar için bir değişim olmaz. Ancak zorbalığa maruz kalan çocukların hem kişilik gelişimleri hem de okul başarıları olumsuz etkilenir (Gürhan, 2017). Akran zorbalığının okul öncesi eğitimde, okullarda ve okul çevrelerinde gerçekleştiği (Gürhan, 2017), her yaş grubunda farklı şekilde ortaya çıktığı bilinmektedir. Ayrıca cinsiyet farklılığına göre de ortaya çıkan zorbalık türünün değişim gösterdiği bilinmektedir. Okul öncesi dönemde ve ilkokulda fiziksel ve sosyal zorbalık yaygınken, ortaokul ve liseye gelindiğinde fiziksel, duygusal, psikolojik ve cinsel zorbalık görülebilmektedir (Burnukara ve Uçanak, 2012).

1.1.1. Akran zorbalığının çeşitleri

Okullarda yaşanan akran zorbalığı ile ilgili ilk çalışmalar Dan Olweus tarafından yapılmaya başlanmıştır (Mercan ve Yıldırım, 2018). Olweus, çocuğun belirli bir süre kişi ya da kişilerce istemediği davranışlara maruz kalması ile zorbalığa maruz kalmış olacağını ileri sürmüştür. Olweus zorbalığı üç grupta ele almaktadır. Bunlar; fiziksel zorbalık, sözel zorbalık ve kişiyi yok sayarak dışlama ile uygulanan zorbalıklardır (Ayas ve Pişkin, 2015). Eliot ise zorbalığı dört grupta ele almaktadır. Bunlar ise; fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, sözel dışlama ve duygusal zorbalıktır (Gürhan, 2017).

Fiziksel Zorbalık; bir akranına bilerek ve isteyerek temas ederek zarar verme (tekmeleme, yumruklama vb.) olarak tanımlanmaktadır (Gürhan, 2017). Bu tarz zorbalıkta mağdur fiziksel olarak zarar görür. Dayak atma, çelme takma, itme gibi fiziki zarar vermeler bu zorbalık türüne özgü davranışlardır. Hatta kesici bir alet ile yaralama ve cana kast gibi davranışlar bu grup zorbalıkta gözlemlenir (Coşkun, 2018). Zorba fiziksel olarak mağdur ile kıyaslandığında daha güçlüdür. Ve aralarındaki güç dengesizliğinden faydalanarak mağdurun fiziksel olarak canını yakacak zorbalık davranışlarında bulunur. Bu tür zorbalıklar en kolay şekilde fark edilecek türdür (Ünal, 2019).

Sözel zorbalık; bir akranına bilerek ve isteyerek sözlü olarak zarar verme (hakaret etme, üzücü lakap takma, dört göz, şişko vb.) davranışını ifade etmektedir. Bu zorbalık türü en sık rastlanan zorbalıktır. Zorba mağduru sözel olarak rahatsız eder. Bu biçimde yaşanan zorbalık türü iyi bir gözlem yapılmaz ise kolay fark edilmez (Ünal, 2019). Mağdur bu biçimde maruz kaldığı zorbalığa karşı koyamadığı müddetçe zorba, davranışlarını ağırlaştırarak devam eder. Zorba sözel olarak yaptığı saldırılar ile mağdur olan çocuğu yalnızlaştırır ve sözel olarak devam eden davranışlar fiziksel zorbalığa dönüşür (Gürhan, 2017). Zorba bulduğu her fırsatta mağduru rencide edecek, hatta korkutacak şekilde sözel olarak rahatsız eder. Bu tür zorbalığın tüm zorbalık türleri içerisinde %70'lerde olduğu bildirilmiştir (Coşkun, 2018).

Sözel dışlama; arkadaş grubu içerisinde bir arkadaşını yok saymak, ilgilenmemek, gruba dahil olmasına engel olma şeklinde zarar vermeyi ifade etmektedir (Gürhan, 2017). Bu zorbalık biçimi çocuğu akran grubunun dışında bırakmak sureti ile yalnızlaştırma, yalnızlık psikolojisi ile psikolojik çöküntüler yaşatma amacı taşımaktadır. Zorba mağduru yalnız bırakarak güçsüz, yalnız, savunmasız kalmasını sağlayarak davranışlarını daha rahat gerçekleştirmeyi amaçlar (Ünal, 2019). Akran grubundan zorba vasıtası ile dışlanan mağdur, zorba ve zorbalılar için daha açık bir hedef haline gelir. Mağdurlar karşı koymakta ve yaşadıklarına tepki göstermekte zorluklar yaşayan çocuklardır. Bu biçimde yalnız kalmak mağdurların zorba davranışa karşı koymalarını çok daha zorlaştırmaktadır (Coşkun, 2018).

Duygusal zorbalık; akran grubunda kişiye sözlü ya da fiziksel olarak taciz, eşyalarına zarar verme şeklinde belirtilmektedir (Gürhan, 2017). Kasıtlı olarak

sadece zarar verme amacı ile mağdurun çok sevdiği bir eşyasını zorla alma, yine mağdur için önemi olan bir eşya ya da alete zarar verme gibi davranışlar duygusal zorbalık içerisinde görülmektedir (Coşkun, 2018). Zorba mağduru üzme için onun önem verdiği her şeye zarar vermek ister. Bazen kalemini alıp kırmak, bazen kitap ya da defterini yırtmak, bazen ise telefonuna, spor malzemesine (spor ayakkabı, top, raket vb.) zarar vermek gibi davranışlar bu zorbalık içerisinde görülür (Ünal, 2019).

Tüm zorbalık türleri her iki cinsiyette de aynı oranda görülmez. Adalar Çelenk ve Yıldızlar (2019) çalışmasında zorbalık türlerinin bazı değişkenlere göre farklılaşma durumlarını incelemiştir. Bu çalışmalarında fiziksel zorbalık ve mağduriyetin cinsiyetlere göre değişmediğini, ancak sözel zorbalığı daha çok erkeklerin uyguladığını, maruziyeti ise kızların anlamlı düzeyde daha yoğun yaşadıklarını belirtmiştir. Dışlama, söylenti çıkarma, eşyalara zarar verme gibi duygusal davranışları ve mağduriyeti ise kızların daha yoğun yaşadığını belirtmişlerdir. Aynı çalışmada kızların kızlara uyguladığı en yaygın zorbalık türlerinin duygusal zorbalık olduğu ifade edilmiştir.

Bu zorbalık sınıflamalarına ek olarak Ayas ve Pişkin (2015) yaptıkları çalışmalar ile cinsel zorbalığı da zorbalık sınıflamasına eklemiştir. Bir çocuğun diğerine istemediği, rahatsız edici bir biçimde cinsel şaka, temasta bulunmasını cinsel zorbalık olarak tanımlamışlardır. Ayrıca tüm dünyada yaşanan teknolojik gelişmelerle birlikte günlük hayatta ulaşılması en kolay araç haline gelen telefonlar ve internet ile bir başka zorbalık çeşidi daha ortaya çıkmıştır. Telefon, e-posta, sosyal medya aracılığı ile kişiyi istemediği bir biçimde ve sürekli olarak rahatsız etmek siber zorbalık olarak tanımlanmaktadır. Akran zorbalığı sınıflaması yapılırken siber zorbalığı da bu sınıflamaya dahil etmek gerekir (Akça ve ark., 2014).

Siber zorbalık, birçok yönüyle diğer zorbalık türlerinden ayrılmaktadır. Kimsenin birbirini görmediği sanal ortamlarda kimliğin gizlenmesi oldukça kolaydır. Bu nedenle zorbanın kim olduğu, nerede olduğu, hangi fiziksel özelliklere sahip olduğu bilinemez. Ayrıca zorba açısından mağdur nerede olursa olsun istediği her an her yerde onunla iletişim kurabilmesi, kısa sürede günlük hayatta ulaşabileceğinden daha fazla insana ulaşabilmesi siber mağduriyetin hızla artmasına yol açmaktadır (Akbaba ve Eroğlu, 2013).

1.1.2. Akran zorbalığının nedenleri

Zorba, kurban ya da izleyicilere ait bazı özellikler zorbalığın nedenleri olarak belirtilmektedir. Zorba birey ve ailesine ait özellikler ile ilgili bazı bilgilere göre;

- Zorba çocuklar, topluma uyum noktasında sorun yaşarlar. Uyguladıkları zorba davranışlar, çocuğun kendisinde dışa vurum olarak sonuçlar doğurur.
- Sağlık sorunları ve agresif kişilik yapısında olurlar (Mercan ve Yıldırım, 2018).
- Zorba çocuklar karşısındaki akranının acı çekmesinden mutluluk duyar.
- Zorbalık sayılacak davranışları hiçbir sebep yokken başlatırlar ve karşı tarafın başlattığını ileri sürerler.
- Empati yapamazlar.
- Okulda akademik olarak zayıf durumdadırlar.
- Yalnızca akranları ile değil genel olarak insanlarla iyi iletişim kuramazlar (öğretmenleri, diğer yetişkinler vb.).
- Genel olarak kuralsız yapıları vardır (Gürhan, 2017).
- Küçük yaşlarda akranlarına zorbalık davranışları uygulayan çocuklarda sigara, alkol, yasaklı madde kullanımı ve hatta suça sürüklenme davranışları daha sık görülmektedir (Arslan ve Savaşer, 2009).
- Bu tür davranışlar sergileyen çocuklarda yaşamın ileri yıllarında psikiyatrik problemler görülmektedir (Mercan ve Yıldırım, 2018).

Zorba çocukların ailelerinde genellikle ebeveynler arasında anlaşmazlıklar vardır. Baba ilgisiz, evden ve çocuktan uzak, şiddet uygulayabilen yapıda olabilmektedir. Anne ise güçsüz, eş tarafından saygı duyulmayan, öfkeli ve aşırı korumacı olabilmektedir. Çocuklar evlerinde genelde ihmal edilirler. Yeteri kadar ilgi ve sevgi görmeyen çocuk çevresine karşı öfkeli bir birey haline gelir (Gürhan, 2017). Bunun yanı sıra aile tarafından kuralsız olarak büyütülen çocuklar da zorba davranışlar sergileyebilmektedir. Aile çocuk ile yine ilgisizdir. Çocuk ne isterse yaparlar. Çocuğun doğru ya da yanlış tüm davranışlarına göz yumarlar. Ancak çocuk için önemli olan şey kıymetli olmak, kendini ailenin bir parçası olarak hissetmektir. Bu istekleri karşılanmayan çocuk yaşadığı değersizlik hissini bir başka yöntemle gidermeye çalışmaktadır. Bu çoğu zaman akran zorbalığı ile sonuçlanmaktadır

(Gürhan, 2017). Totan ve Yöndem (2007) de aileleri ile sağlıklı iletişim kuran çocuklarda akran zorbalığı uygulama veya zorbalığa maruz kalma oranlarının düşük olduğunu belirtmiştir.

Zorbalığa maruz kalan çocuklara mağdur (kurban) çocuklar denilir. Genelde sakin yapılı, bazen içine kapanık, titiz, çok arkadaşı olmayan çocuklardır. Kimi zaman aile içi çatışmalardan içine kapanan çocuklar akran zorbalığına maruz kalırlar. Kimi zaman da aşırı korumacı aileler tarafından yetiştirilen ve akranları ile iletişim kurmakta zorlanan çocuklar mağdur çocuklardır (Gürhan, 2017).

Mağdur (kurban) çocuklar zorbaya karşı hem fiziksel hem de psikolojik olarak daha zayıftır. Zorbadan genelde korkarlar. Karşı koymaya çalışsalar da genelde başarılı olamazlar. Ayrıca yaşadıklarını paylaşmakta da sıkıntı yaşarlar. Çünkü zorbaya kimsenin bir şey yapamayacağını düşünürler. Çocuklar sürekli mutsuz, üzgün, daha da içine kapanık olurlar. Okula gitmek istemeyebilirler. Akademik başarılarında düşüş yaşanabilir (Gürhan, 2017). Zorbalığa maruz kalan çocuklarda içe vurum davranışları ortaya çıkar. Psikolojik sıkıntılar, intihara meyilli olma, mutsuz kişilik özellikleri göstermeye başlarlar (Mercan ve Yıldırım, 2018).

Akran zorbalığında genelde cinsiyet ayrımı yoktur. Ancak yapılan çalışmalar, erkek çocukları arasında daha yaygın olduğunu göstermektedir (Ergül Topçu ve Dönmez, 2015). Bunun yanı sıra erkek çocuklarında yaşın ilerlemesi ile birlikte akran zorbalığının yerini fiziksel şiddetin aldığı görülmektedir (Gürhan, 2017). Kız çocukları zorbalık karşısında çoğu zaman izleyici kalma davranışı sergilemektedir (Ergül Topçu ve Dönmez, 2015). Kız çocuklarında yaş ilerlemesi ile zorbalık azalmaktadır (Gürhan, 2017). Yapılan bir çalışma kız çocuklarının sözel ve duygusal zorbalığı uyguladığı ve maruz kaldığını, erkek çocukların ise fiziksel zorbalığı uyguladığı ve maruz kaldığını göstermektedir (Burnukara ve Uçanak, 2012).

Akran zorbalığı gerek ülkemiz gerekse tüm dünya çocukları açısından sıkıntılı bir durumdur. Çocuklar üzerinde bıraktığı yıkıcı etki tüm yaşamı olumsuz etkilemektedir. Yapılan çalışmalar her üç çocuktan birinin zorbalığa maruz kaldığını göstermektedir (Çak Esen, 2020). Dünya genelinde prevalansı %9-60 arasında değişen oranlarda olduğu bildirilmiştir (Ayaz Alkaya ve Avşar, 2017). Bu sayının

çokluğu, çocuklarda ortaya çıkacak uzun dönem sıkıntılar toplum sağlığı açısından tehdit oluşturmaktadır (Çak Esen, 2020).

1.1.3. Akran zorbalığının sonuçları

Erken çocukluk döneminde anne ile güvenli bağ kuramayan çocuklarda ileri yaşamlarında akranları tarafından kabul edilmeme, şiddete meyilli olma, mutsuz kişilik yapısı gibi davranışsal sıkıntılar yaşanabilmektedir (Ural ve ark., 2015). Akran zorbalığı hiçbir çocuğa hiçbir zaman uygulanmaması gereken bir eylemdir. Zorba davranışlara maruz kalan çocuklarda ciddi sıkıntılar baş göstermektedir. Bu sıkıntılar psikolojik olabildiği gibi fizyolojik olarak karın ağrısı, baş ağrısı, alt ıslatma gibi sorunlar da ortaya çıkarabilmektedir (Arslan ve Savaşer, 2009; Gürhan, 2017).

Mağdur çocuk akran zorbalığına maruz kaldığı yaş dönemine göre farklı tepkiler verebilmektedir. Çocuk anaokulu ya da kreşte zorbalığa maruz kalıyorsa çocuğun psikolojik ve sosyal gelişimi olumsuz etkilenmektedir. Okula gitmek istemeyecektir. Çünkü 3-6 yaş döneminde çocuklar kendilerini buldukları sosyal çevrede güvende hissetmek isterler. Zorbalığa maruz kaldığı yerde çocuk kendini güvende hissetmeyecektir (Arslan ve Savaşer, 2009; Gürhan, 2017).

Akran zorbalığının çocuklar üzerinde yarattığı etkiler yalnızca okul dönemleri ile sınırlı kalmamakta ve tüm yaşam boyu sürebilmektedir. Çocuğun yaşadığı travma nedeni ile gelişiminde yaşanan sıkıntılar sağlıksız bir birey olmasına neden olmaktadır. Bu durum toplum sağlığını olumsuz etkiler (Üneri, 2011).

Zorbalık ile karşı karşıya kalmak çocuk için baş edilmesi zor bir durumdur. Mağdur çocuk yaşadığı baskıdan dolayı okulda mutsuz ve huzursuz olur. Bu huzursuzluk çocuğun okuldan soğumasına, akademik olarak başarısız olmasına neden olur. Çocuk okulda yaşadıklarını çözemediği zaman ortamdan uzaklaşmak isteyecektir. Bu uzaklaşma okula devamsızlık yapma ile sonuçlanır. Çünkü çocuk sürekli kendini yaşadığı baskıdan korumaya çalışır. Derslerine yeterli dikkati veremeyeceği için başarısızlık kaçınılmaz olmaktadır (Çetinkaya, 2011).

Çocuklar bir problem ile karşılaştıklarında bunun etkilerini onların davranışlarında görmek mümkündür. Çocuk akran grubu içerisinde bir sıkıntı yaşadığında tepkisel olarak gruba yönelik davranışlarında değişimler gözlenir. Gruptan kopma, uzaklaşma ya da gruba karşı agresif davranışlar görülebilmektedir (Gülay, 2009).

Tüm çocukluk dönemlerinin sağlıklı geçirilmiş olması çocuğun gelecek yaşantısında sağlıklı bir birey olabilmesi için özellikle önemlidir. Yanı sıra yapılan çalışmalar özellikle okul öncesi dönemde çocukların akranları tarafından kabul edilmesinin önemini ortaya koymaktadır. Akranları tarafından kabul edilmeyen çocuklar daha ileriki dönemlerinde öfkeli, şiddete meyilli olabilmektedirler (Gülay ve Eren, 2011).

1.2. Akran Zorbalığına Kuramsal Yaklaşımlar

1.2.1. Öğrenciler arasında bireysel farklılıklardan ortaya çıkan zorbalık

Bu görüşte fiziksel ve psikolojik olarak denk olmayan çocukların bir araya gelmeleri ile daha güçlü olan tarafın güçsüz tarafı baskılamaya çalışması vardır. Aynı olay karşısında her birey ve öğrenci farklı tepkiler verecektir. Bu durum öğrenciler arasındaki bireysel özelliklerin farklılığından kaynaklanmaktadır. Bazı öğrenciler bu farklılığı kabullenebilirken, bazı öğrenciler de herkesin kendi gibi davranması ve düşünmesi gerektiğini savunabilmektedir. Bu durumda ortaya çıkan farklılık onları rahatsız etmekte ve zorba davranışlar sergilemeyi çözüm olarak görebilmektedir (Gürhan, 2017; Sarı ve Pürsün, 2019).

1.2.2. Gelişimsel bir süreç olarak zorbalık

Bu görüşte özellikle okul öncesi dönemde olan çocuklarda kendini akranlarına gösterme ve güç gösterisi yaparak baskılamaya çalışma vardır (kendinden küçük olana vurma, tekme atma vb.). Okul ve akran çevresi çocuklar için birçok yararlı bilgi ve davranış edinmelerinde temel oluşturabilen bir alan olsa da, zorbalık gibi bazı olumsuzlukları da beraberinde getirebilmektedir. Okul içerisinde meydana gelen zorbalıklarda fiziksel zorbalık en yaygın görülen türüdür. Günümüz teknoloji çağı olması nedeniyle, çocukların özellikle ergenlerin okulda oluşturdukları zorba davranışları sanal ortama taşımalarına ve zorba davranışa maruz kalınan sürenin artmasına aracı etmektedir. Çocukların gelişim sürecinde yer alan tüm bireylerin ve kurumların zorbalık ve zorba davranışlar konusunda bilinçlendirilmesi, hem bireyi zorba olmaktan hem de kurban olmaktan koruyabilmektedir (Bayar ve Uçanok, 2012).

1.2.3. Sosyo-kültürel bir olgu olarak zorbalık

Bu görüşte gruplar arası güç dengesinden doğan farkı baskılamaya çalışma vardır. Etnik grup, örgüt, cinsiyet, sosyal statü gibi üstünlük nedenleri olanların

olmayanlara zorbalık yapma durumu olarak ifade edilmektedir. Toplumumuzun da kabul ettiği ve uyguladığı aile yapısı ataerkil aile yapısıdır. Bu tür aile yapılarında zorbalık durumu değerlendirildiğinde genellikle erkeklerin zorba, kadınların ise mağdur olduğu görülmektedir (Gürhan, 2017).

1.2.4. Okuldaki akran baskısına bağlı olan zorbalık

Bir akran grubu içerisinde olan çocuk veya çocuklar grup kurallarına uymaları gerektiği için akranları baskılamaya çalışma vardır. Grubun dışında kalanlar grup üyeleri için güçsüz olanlardır ve zorbalık onlara yapılabilir. Belirli bir ortak amaçla bir araya gelen grubun her bir üyesi diğer çocuklar açısından risk teşkil edebilmektedir. Bu durumda grup üyeleri ya da liderleri zorba rolünü üstlenirken grup dışındaki her bireyi kurban olarak seçebilmektedirler (Gürhan, 2017).

1.2.5. Onarıcı adalet açısından zorbalık

Bu görüşte zorba okulu ve akranları tarafından hak ettiği yere konulmadığını düşünmektedir. Bu nedenle uğradığı haksızlığı kendi yöntemleri ile çözme yoluna gitme vardır. Bu şekilde kendisini değerli hisseder. Zorba ya da mağdur (kurban) çocuk olmak her iki çocuk için de sağlıksız bir sonuçtur (Gürhan, 2017). Ailesi ile sağlıklı iletişim içerisinde olan çocuklarda akran ilişkilerinde daha az sorun oluşmaktadır (Gülây ve Eren, 2011; Ayaz Alkaya ve Avşar, 2017).

1.3. Akran Zorbalığını Önlemede Hemşirenin Rolü

Sağlıklı toplumlar sağlıklı nesillerin yetiştirilmesi ile mümkün olmaktadır. Sağlıklı bir toplumda yaşayan tüm bireyler mutludur (Koçtürk, 2018). Hemşirelik mesleği toplumun ve bununla birlikte aile ve bireyin sağlığının korunmasını ve geliştirilmesini amaç edinmiştir. Hemşireler toplumun her noktasında sağlığın korunması için çalışırlar. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği ise çocuk sağlığını odağına almıştır. Çocukların bulunduğu her yer çocuk hemşiresinin çalışma alanıdır (Bekar ve ark., 2017).

Ülkemizde çeşitli nedenlerle (aile kaybı, ihmal, istismar, suça sürüklenme vb.) ailesi yanında yaşamını devam etme durumu olmayan çocuklar Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı yatılı olarak hizmet veren çocuk kuruluşlarında yaşamlarını devam ettirirler. Çocuklar bu kuruluşlara ilgili mahkemelerce verilen koruma ve bakım kararı ile yerleştirilirler. Hemşireler bu kurumlarda sağlık

profesyoneli olarak görev alırlar. Kurumda olan çocukların sağlık ile ilgili iş ve işlemlerinin tümünü yerine getirmek hemşirenin görevidir (Bekar ve ark., 2017)

Her yönü ile tam bir iyilik hali olarak tanımlanan sağlık, bedensel ve ruhsal sağlığın tamamını kapsamaktadır. Bu iyilik halinin sağlanabilmesi ise çocuğun tüm ihtiyaçlarının karşılanması ile olur. Alanında yetkin hemşireler eğitimleri doğrultusunda edindikleri bilgileri ilgili yönetmelikler gereğince çocukların sağlıklarını devam ettirmek için kullanırlar (Rasım ve Şeşen, 2005).

Çocukların toplu olarak yaşadığı mekânlar, okullar, kreşler, çocuk oyun parkları akran zorbalığına maruz kalma ihtimallerinin yüksek olduğu yerlerdir. Çocukların bu alanlarda oldukları zamanlarda onları bu duruma maruz kalmaktan korumak öncelikli olarak orada görevli personellerin sorumluluğundadır. Yanı sıra akran zorbalığından nasıl korunacağını çocuğa öğretilmesi gerekir. Bu görev de öncelikli olarak ailelerin görevidir. Ancak aileleri ile bir arada olamayan çocuklar için ise görevli bakım elemanları, hemşireler, öğretmenler, çocuk gelişimciler vb. görevlidirler (Çak Esen, 2020). Çocuklar için yapılması gereken sorumlulukları yerine getirmemeye çocuğun ihmali denir. Okullar öğrencilerini her türlü tehlikeden korumak zorundadır. Eğer bu görevlerini yerine getirmez iseler çocuklar ihmal edilmiş olur ve akran zorbalığı dâhil diğer bütün istismarlara açık hale gelirler (Koçtürk, 2018).

Çocukların toplu olarak bulunduğu ortamların tümünde idareci olanlar, öğretmenler, okul rehberlik servisleri, okul hemşirelerinin gözlemleri ile çocuk ya da çocuklarda ortaya çıkan davranışlar tespit edilebilmektedir. Akran zorbalığı her okul için farklı bir biçimde ortaya çıkabileceğinden, her kurumun kendi içerisinde gerekli çalışmalar ile zorbalığı önleme ve çözüm üretme davranışı içerisinde olması gerekir (Çetinkaya, 2011).

Okul çağına gelen bir çocuk günün büyük bir kısmını okulda geçirmektedir. En çok akranları ve öğretmenleri ile iletişim halinde olur. Güvenli bir okul ortamında öğretmenler, görevli sağlık profesyonelleri çocuklar ile yakın ilişki içerisinde olur. Bu şekilde çocuklar kendilerini rahat ifade eder (Koçtürk, 2018).

Akran zorbalığı birden fazla olumsuz faktörün bir araya gelmesi ile ortaya çıkan ve çocuğun yaşamı için yıkıcı etkileri olabilecek durumdur (Çak Esen, 2020). Bu kadar denetim ve uygulamalara rağmen akran zorbalığını önlemek mümkün

olmamaktadır. Ancak tamamen ortadan kalkması mümkün olmasa da en aza indirmek mümkündür. Çocuk bakım kuruluşlarında görevli personeller (bakım veren personel, hemşire, öğretmen, çocuk gelişimci, sosyal çalışmacı) konu ile yeterli bilgi ve deneyime sahip olduğunda çocukların zarar görmeleri engellenmiş olur (Rasım ve Şeşen, 2005). Herhangi bir şekilde yapıldığı anlaşılan bir zorbalığa fırsat vermek olayın devamlı olmasına neden olacaktır. Bu nedenle tespit edildiğinde en kısa sürede gerekli müdahale edilmelidir. Bu süreçte hemşirelerin hem eğitim hem de uygulama konularında katkısı büyüktür (Üneri, 2011).

Bir zorbalık davranışı ile karşı karşıya kaldığında kendisini rahatça ifade edebilmeli, zorbalığa müsaade edilmeyeceğinin güvenini hissetmelidir (Ecehan ve ark., 2013). Bu alanda da hemşirelerin eğitici rolü gereği çocuğa destek olması gerekir. Eğitim sonrası pekiştirme ve uygulama çalışmaları hem korunma hem de özgüven gelişimi açısından oldukça önemlidir.

Zorbalık yalnızca mağdur çocuğu etkileyen bir durum değildir. Yaşandığı ortamda bulunan diğer çocukları da olumsuz etkiler. Bu nedenle çocuklar uygun eğitim programları ile stres, problemlerle baş edebilme gibi konularda desteklenmelidir (Üneri, 2011). Hemşirelerin de psikolojik dayanıklılık kazandırılmasında sosyal hizmet uzmanları ile birlikte çocuğa destek olması gerekir.

Hemşire toplumun her alanında olduğu gibi kurumlarda ve okullarda da sağlığı korumak ve geliştirmek ile sorumludur (Avşar ve Ayaz Alkaya, 2018). Hemşire çocukların gelişimlerini takip etmeli, çocuklara ve ailelerine rehberlik etmelidir (Şahin ve Çevener Özçelik, 2016).

Okullarda ve kurumlarda sağlık profesyonellerinin ilk olarak akran zorbalığını önleme yönünde çalışmaları gerekir. Bunun için zorba davranışların neler olduğu bu tarz davranışların insana vereceği zararları anlatan eğitimler yapılmalıdır. İkinci adım, zorba ya da mağdur olabilecek çocukların belirlenmesi ve bu çocukların yakından gözlemlenerek zorbalıktan korunması olmalıdır. Üçüncü adım ise kurum ve okul ortamının tüm zorba davranışlardan arındırılmış bir şekilde iyileştirilmesi olmalıdır. Eğer yapılmış tüm çalışmalara ve alınan tüm önlemlere rağmen yine de bir zorba davranış ile karşı karşıya kalınmış ise mağdur ve zorba çocuk ile iyileştirme çalışması yapılmalıdır. Gerekliyse ileri tedavi yöntemleri için gerekli sevk çalışmaları ihmal edilmemelidir (Avşar ve Ayaz Alkaya, 2018).

Okul ve kurum hemşiresi akran zorbalığını tüm yönleri ile bilmelidir. Zorba davranışların neler olduğunu bilmesi ve karşılaştığı davranışı yorumlayabilmesi gerekir. Çocukları kurum ve okul ortamında yakından gözlemlemeli ve risk gruplarının farkında olmalıdır. Zorba bir girişim karşısında nasıl davranacağına dair hazırlanmış bir stratejisinin olması gerekir. Ayrıca akran zorbalığının çocuk sağlığına zararlarını anlatan iyi bir rehber olması gerekir (Mercan ve Yıldırım, 2018).

1.4. Bakım Veren Elemanlar ve Akran Zorbalığı

Çocukluk çağı, insan yaşamının her alanında (fiziksel, sosyal, duygusal vb.) büyüme ve gelişmenin üst seviyelerde olduğu dönemdir. Dönemin sağlıklı geçirilmesi özelde çocuğun sağlıklı olması ile ilişkili olsa da, genelde toplum sağlığı ile yakından ilişkilidir (Yılmaz Bolat, 2011). Kurum bakımında olmak çocuk gelişimi açısından sağlıklı bir durumdur. Ancak çocuğun biyolojik ailesi yanında maruz kaldığı ya da kalacağı öngörülen sosyal riskler çocuğu kurum bakımına almayı gerektirebilir (Yazıcı, 2012). Kurum bakımında çocuğun iletişim halinde olduğu meslek elemanları sosyal çalışmacı, psikolog, öğretmen, çocuk gelişimci ve hemşiredir. Bunun yanı sıra yaşadığı çocuk evinde bakım elemanları ile daha uzun vakit geçirmekte, bir başka deyişle diğer arkadaşları ve bakım elemanları ile birlikte yaşamaktadırlar. Bakım elemanları çocuklar arası ilişkileri en yakından gözlemleyecek konumdadır (Aydoğdu, 2016).

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı çatısı altında ilgili kanun gereği koruma ve bakım altına alınan çocukların bakımlarını yerine getirmeleri için, çocuk bakım kuruluşlarına atama yolu ile işe alınanlara bakım elemanı denir. Bakım veren elemanlar görev yapacağı kuruluşun yapısına göre (kız ya da erkek kuruluşu olması gibi) erkek ya da kadın olabilmektedir. En az lise mezunu ve 22 yaşında olmalıdır. Ayrıca bakım elemanları Çocuk Gelişimi, Sosyal Hizmet, Sosyoloji, Rehberlik ve Psikolojik Danışma, Aile Tüketici Bilimleri gibi bölümlerinden mezun kişiler arasından sınav yöntemi ile seçilir (Anonim, 2022).

Kurum bakımına alınan çocuklar biyolojik ailelerinden uzakta yaşamlarına devam etmek durumunda kalırlar. Oysa sağlıklı gelişim için çocukların aile ortamında büyümeleri gerekir. Kurum bakımında olmak aile ortamını sağlayamamaktadır. Ancak bakım veren elemanlar (bakıcı anneler ve bakıcı babalar) çocuklar için “anne veya baba” rolündedir (İzci, 2020).

Bakım elemanlarının çocuklar ile iyi iletişim kurabilme becerisi, yemek yapma, ev tertip düzenini sağlama, çocukların yaş ve gelişimlerine uygun biçimde rehberlik edebilmelidir. Bakım veren elemanların bilgi ve becerilerini çocukların yaş ve gelişimlerine uygun bir biçimde çocukları hayata hazırlamak, öz bakımlarını yerine getirmelerine yardımcı olmak, öz bakımlarını yapamayacak yaşta olanların öz bakımlarını yerine getirmek gibi görevleri de vardır. Bakım veren elemanlar tüm bu görevleri yerine getirirken çocukların mahremiyetini, güvenliğini gözetmek durumundadır. Çocuk korumaya alındığı ilk andan itibaren tüm işlemler çocuğun yüksek yararı gözetilerek yapılır (Akbaba ve Eroğlu, 2018).

Bakım elemanları çocukların gelişimlerini olumlu ve olumsuz etkileyen durumları bilme, yaşanabilecek vakalara müdahale edebilme becerisine sahip olmalıdır. Çocukların yaşadığı olumsuz deneyimler gelecekte için yıkıcı etkilere neden olabilmektedir (Şahinöz ve Bütün Ayhan, 2020). Yaşanan travmaların etkileri çocuğun yaşamını temelden etkilediği gibi, toplumu da olumsuz etkilemektedir. Bütün bu nedenler göz önüne alındığında bakım veren elemanların akran zorbalığını, nasıl ve neden oluştuğunu, etkilerini ve sonuçlarını bilmesi gerekmektedir. Çocukları en iyi şekilde gözlemlemeli, yaptığı gözlemleri bildirmelidir (Özmen, 2021).

2. GEREÇ VE YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Tipi ve Amacı

Bu tez çalışması, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı çocuk bakım kuruluşlarında (Çocuk Evleri Sitesi, Çocuk Evleri Koordinasyon merkezi, Kumluca Çocuk Evleri Sitesi) bakım elemanı olarak çalışan bireylerin, çocukluk dönemlerinde akran zorbalığına maruz kalma/zorba olma durumları ile zorbalık tanımları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacı ile tanımlayıcı, ilişki arayıcı türde gerçekleştirilmiştir.

Çocuk bakım kuruluşları, koruma ve bakıma muhtaç sağlıklı ve engelli çocuklara bakım verilen ya da bakım gereksinimi ebeveyni tarafından karşılanamayan çocukların yaşadığı ve devlet koruması altında yaşatıldığı alanlar olarak ifade edilebilir. Bu kuruluşların tümünde yaşayan çocukların sağlıklı büyüyüp gelişebilmeleri için onlara doğru bakım verecek ve rol model olabilecek çocuk bakım elemanlarına ihtiyaç vardır. Bu çalışmada elde edilecek veriler sonucunda çocuk bakım elemanlarının akran zorbalığı tanımları, bu tanımlarını geliştirmede kendilerinin bir zorbalığı uygulama ya da maruz kalma durumları ile ilişkisi ortaya konulmuştur. Kurumda kalan çocuklar için bakım elemanları “anne ve baba” rolündedir.

Çocukların sağlıklı bireyler olarak yetişmelerinde bakım elemanlarının da sorumlulukları vardır. Akran zorbalığını önleme ya da müdahale edebilme noktasında sorumlu olan bakım elemanları, akran zorbalığını ve nasıl önlemler alınması gerektiğini bilmelidir. Çalışma ile bakım elemanlarının farkındalık düzeyleri belirlenerek, çocuklara verilen bakımın kalitesi artırılabilecektir. Çalışma ile ortaya konulan sonuçlar çocuklarla ilgili politika geliştirmede yol gösterici olacaktır.

2.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikleri

Çalışma Niğde ilinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı bulunan Çocuk Evleri Sitesi, Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi, Kumluca Çocuk Evleri Sitesi'nde gerçekleştirilmiştir. Bakanlık, çalışmalarına 1963 yılında 225 sayılı kanun ile Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü olarak başlamıştır. Kimsesiz, öksüz, yetim çocuklar, yaşlılar, engelliler ve yardıma muhtaç tüm vatandaşlar genel müdürlüğün çalışma alanı içindedir. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü 1983 yılında 2828 sayılı kanunla kurulmuş ve tüm sosyal kurumlar tek

çatı altında toplanmıştır. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu 2005 yılında yürürlüğe girmiştir. İlgili kanunlar ile (2828 ve 5395) çocukların hakları güvence altına alınmıştır. İlgili kanunlara göre 18 yaşını doldurmamış, bedensel, zihinsel, ruhsal, sosyal gelişimi tamamlanmamış ve kişisel güvenliği tehlikede olan tüm çocuklar korunmaya muhtaç olarak tanımlanır. İlgili çocuk savcılığının talimatları ile kolluk kuvvetleri refakatinde çocuklar kuruma alınırlar. Kuruma alınan çocuklar için Aile Mahkemelerince 5395 sayılı kanun uyarınca koruma ve bakım tedbir kararı alınır. Bakım tedbiri ile kuruma alınan çocuklar için gereken hizmet modeli, meslek elemanları (sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk gelişimci, hemşire, öğretmen, sosyolog vb.) tarafından belirlenir. Koruma altına alınan çocuklar yaş, cinsiyet, koruma altına alınma nedenleri göz önüne alınarak uygun kuruluşa yerleştirilir. Çocukların ebeveyn kaybı, ihmal ve istismara açıklık, suça sürüklenme gibi nedenlerle kurum bakımına alındıkları görülmektedir. Kurum bakımına alınan çocuklar Çocuk Evleri Sitesi, Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi, İhtisaslaşmış Çocuk Evleri Sitesi kuruluşlarından birine kurulan komisyon kararı ile yerleştirilir.

Çocuk Evleri Sitesi, çok sayıda çocuk evinin bir kampüs planı çerçevesinde bir araya getirildiği ev tipi sosyal hizmet birimleri olarak tanımlanmaktadır. Çocuklar (0-18 yaş aralığında) bu kuruluşlardan hizmet alabilmektedir. Her çocuk evi en fazla 10 çocuğun kalabileceği şekilde planlanmıştır. Açılacak olan şehrin ihtiyacı doğrultusunda merkez teşkilatı tarafından kapasitesi belirlenir. Niğde ili için belirlenen kapasite 90 olarak bildirilmiştir. Bu sitede dokuz ev olup, 40 bakım elemanı, 82 çocuk bulunmaktadır.

İhtisaslaşmış Çocuk Evleri Sitesi 13/18 yaş aralığında olumsuz hayat deneyimi olan, yaşı ve ihtiyacı doğrultusunda özel psikososyal destek programına ihtiyaç duyan çocukların koruma ve bakımının sağlandığı sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Ülkemizde her ilimizde mevcut değildir. İhtiyaç analizleri doğrultusunda merkez teşkilatı tarafından belirlenir. Her çocuk evi 10 kişi olacak şekilde planlanmıştır. Bu sitede dört ev olup, 30 bakım elemanı, 30 çocuk bulunmaktadır.

Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi, en fazla yedi çocuğun kalabileceği şekilde planlanmış ev tipi sosyal hizmet birimleridir. Tüm evler koordinasyon merkezine bağlıdır. Topluma uyum konusunda sorun yaşamayan, spor, sanat ve akademik olarak başarılı çocukların yaşamlarını sürdürdüğü yerlerdir. Bu sitede beş

ev olup, 20 bakım elemanı, 30 çocuk bulunmaktadır.

İlgili çocuk kuruluşlarının hepsine yönetmeliklerle belirlenen nitelikleri taşıyan personeller bakım elemanı olarak görevlendirilir. Bakım elemanı gerekli eğitimleri almış olarak gereken sınavları geçerek göreve başlatılırlar. Yanı sıra bakım verenlerin çocuklar ile çalışacak olgunlukta, ailesinden ayrı olan çocukla sağlıklı iletişim kurabilme becerilerine sahip olması gerekir. Ayrıca görevli olduğu evin tertip düzeni, yemekleri, çocukların öz bakımlarının yerine getirilmeleri ve görevli olduğu evin tüm iş ve işlemlerinin yürütülmesinden bakım elemanı sorumludur. Bakım elemanı çalıştığı evin sorumlusu olan sosyal çalışma görevlisi ve kuruluş idaresine karşı sorumludur. Sorumlusu olduğu evin ve çocukların tüm bakımlarının takip edilmesi, çocuklara olumlu örnek olarak rehberlik edilmesi, iş ve işlemleri yürütürken çocukların kişilik özelliklerinin, mahremiyetlerinin ve hassasiyetlerinin (ör: deprem ile ailesini kaybeden çocuk travması) göz önünde bulundurulması önemlidir. Bakım elemanları 24 saat esasına uygun olarak çalışmaktadır. Çocuk ile kurum bakımında en çok temas halinde olan kişi bakım elemanlarıdır. Bu durum bakım elemanlarını çocuk ile sağlıklı iletişim kurmada, varsa olumsuz hayat deneyimlerinin etkilerini azaltmada, gerekli ise psikososyal destek programlarının sağlıklı bir biçimde uygulanmasında kilit noktaya taşımaktadır.

2.3. Araştırma Soruları

S₁: Çocuk bakım elemanları akran zorbalığını nasıl tanımlamaktadır?

S₂: Çocuk bakım elemanlarının akran zorbalığına maruz kalma durumları nasıldır?

S₃: Çocuk bakım elemanlarının akran zorbalığına maruz kalma durumları demografik özelliklere göre farklılık göstermekte midir?

S₄: Çocuk bakım elemanlarının akran zorbalığına maruz kalma durumları ile akran zorbalığı tanımı arasında bir ilişki vardır?

S₅: Çocuk bakım elemanlarının zorba olma durumları ile akran zorbalığı tanımları arasında ilişki var mıdır?

2.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Çalışmanın evrenini Niğde Merkezde Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü bünyesinde bulunan Çocuk Evleri Sitesi, Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi,

Kumluca Çocuk Evleri Sitesinde çalışan bakım elemanları oluşturmuştur. Belirtilen kurumlarda toplam 90 bakım elemanı görev yapmaktadır. Çalışma kapsamında belirtilen kurumlarda görev yapan ve araştırmaya dahil edilme kriterlerine uyan tüm bakım elemanlarına ulaşılması hedeflendiğinden örneklem seçimine gidilmemiştir. Toplam 90 bakım elemanına ulaşılmıştır.

2.4.1. Araştırmaya dahil edilme kriterleri

Çocuk Bakım elemanlarının;

- En az altı ay çocuk bakım kuruluşlarında çalışıyor olması
- Eğitim durumunun en az lise mezunu olması
- Çalışmaya katılmayı kabul etmesi.

2.4.2. Araştırmadan dışlanma kriterleri

- Herhangi bir mental hastalığının bulunması,
- Görme ile ilgili herhangi bir sorununun bulunması,
- Kuruma geçici görevle gelmiş olması

2.5. Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin elde edilmesinde “Bilgi formu” , “Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği- Yetişkin formu” ve “Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği-Yetişkin formu” kullanılmıştır.

2.5.1. Bilgi formu

Bu form, araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda geliştirilmiştir (Kartal, 2008; Kartal ve Bilgin, 2012; Özada ve Duyan, 2018; Kaya, 2020; Akpınar ve Akpınar, 2022). Formda katılımcıyı tanıma ve katılımcının akran zorbalığı tanımını belirlemeye yönelik toplam 13 soru yer almaktadır (Ek-D).

2.5.2. Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği- Yetişkin formu

Uçar (2015) tarafından, orijinali çocuklara uygulanan bu ölçekte yetişkinlere uygulanacak şekilde değişiklik yapılmıştır. Uygulanan bu ölçekte, sorular geçmişe yönelik tekrar sorulmuştur. Örneğin, “diğer çocuklar arkadaşlarımla aramı bozmaya çalışırlar” sorusu, “ben çocukken, diğer çocuklar arkadaşlarımla aramı bozmaya çalışırlardı” olarak değiştirilmiştir. Ölçek toplam 11 maddeden oluşmakta olup üçlü

likert tipinde hazırlanmıştır. Ölçekten alınabilecek en yüksek toplam puan 22, en düşük puan 0'dır. Puanlardaki yükselme, kişinin akran zorbalığına sıklıkla hedef olduğunu, düşük puan ise nadiren hedef olduğunu ya da hiç olmadığını göstermektedir. Ölçeğin Cronbach-alpha iç tutarlılık katsayısı 0,863 olarak bulunmuştur. Bu değer ölçeğin güvenilirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir (Uçar, 2015) (Ek-D).

2.5.3. Akran Zorbalarını Belirleme Ölçeği-Yetişkin formu

Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeğinde olduğu gibi bu formada da sorular yetişkinlere sorulacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. Örneğin, "bazı arkadaşlarımla konuşma biçimimle alay ederim" sorusu, "ben çocukken, bazı arkadaşlarımla konuşma biçimimle alay ederdim" olarak değiştirilmiştir. Ölçek toplam 11 madde üçlü likert tipinde hazırlanmıştır. Ölçekten alınabilecek en yüksek toplam puan 22, en düşük puan 0'dır. Puanlardaki yükselme, kişinin sıklıkla zorbalık yaptığını, düşük puan ise nadiren yaptığını ya da hiç yapmadığını göstermektedir. Ölçeğin Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı 0,873 olarak bulunmuştur. Bu değer ölçeğin güvenilirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir (Uçar, 2015) (Ek-D)

2.6. Verilerin Toplanması

Veri toplama sürecine başlamadan önce veri toplama araçlarının anlaşılabilirliğini değerlendirmek amacıyla evrende yer almayan 10 bakım elemanına pilot uygulama yapılmıştır. Pilot çalışmaya alınanlar araştırmaya dahil edilmemiştir. Veriler araştırmacı tarafından bakım elemanları ile görüşerek toplanmıştır. Anket doldurma sırasında yanlılığı önlemek açısından her bakım elemanı tek tek, çevreden etkilenmeyecekleri sessiz bir odaya alınarak veri toplama araçlarını doldurmaları sağlanmıştır.

2.7. Verilerin Değerlendirilmesi

Elde edilen veriler bilgisayar ortamında SPSS 21 paket programında tanımlayıcı istatistikler (Yüzde, ortalama, standart sapma, min-maks., değerler) ki kare, t testi ve Anova ile değerlendirilmiştir. Ölçek puanları ile diğer değişkenler arasındaki ilişki korelasyon ve regresyon analizleri ile değerlendirilmiştir. Anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

2.8. Araştırmanın Etik Yönü

Araştırma her aşamasında etik ilkelere bağlı kalınarak yürütölmüştür. Uygulamaya geçmeden önce Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakölteyi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'ndan (31.03.2021 tarihli, 01-2021/03 sayılı) etik izin (Ek-A) ve kurum izni (Ek-B) alınmıştır. Çalışma kapsamında kullanılan ölçeklerin yazarından kullanım izni alınmıştır (Ek-C). Araştırmaya alınabilme kriterlerine uyan bakım elemanları hiçbir baskı altında bırakılmadan gönüllölük esasına bağlı kalınarak çalışmaya dahil edilmiştir. Katılımcılardan yazılı onam alınmıştır (Ek-E)

2.9. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma İç Anadolu Bölgesi'nde bulunan tek bir il ile sınırlı tutulmuştur.

3. BULGULAR

Çalışmaya toplam 90 bakım elemanı katılmıştır. Bakım elemanlarının tamamı kadın olup yaş ortalamaları $35,57 \pm 7,76$ yıl olarak belirlenmiştir. Bakım elemanlarının demografik özelliklerine göre dağılımı Çizelge 3.1’de verilmiştir.

Çizelge 3.1. Bakım vericilerin demografik özelliklerine göre dağılımları (n=90)

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Doğum yeri		
Köy	10	11,1
Kasaba	11	12,2
İlçe	15	16,7
İl merkezi	54	60,0
Büyüdüğü yer		
Köy	6	6,7
Kasaba	15	16,7
İlçe	16	17,8
İl merkezi	53	58,9
Eğitim durumu		
İlköğretim	2	2,2
Lise	50	55,6
Üniversite	38	42,2
Medeni durum		
Evli	70	77,8
Bekar	8	8,9
Boşanmış	12	13,3
Eşin çalışma durumu (n=74)		
Çalışıyor	62	83,8
Çalışmıyor/emekli	12	16,2
Eşin eğitim durumu (n=74)		
İlköğretim	22	29,7
Lise	36	48,6
Üniversite	16	21,7
Ailedeki çocuk sayısı (n=82)		
0	10	12,2
1	17	20,7
2	37	45,1
3 ve daha fazla	18	22,0
Ailenin ekonomik durumu		
İyi	16	17,8
Orta	74	82,2
İkamet edilen konut türü		
Müstakil ev	6	6,7
Apartman dairesi	84	93,3
Konutun mülkiyeti		
Kendine ait	59	65,6
Kiracı	31	34,4

Çizelge 3.1. Bakım vericilerin demografik özelliklerine göre dağılımları (n=90)		
	Sayı (n)	Yüzde (%)
Sigara kullanma durumu		
Kullanıyor	20	22,2
Kullanmıyor	70	77,8
Kronik hastalığı		
Var	7	7,8
Yok	83	92,2
Eşin sigara kullanımı (n=74)		
Kullanıyor	48	64,9
Kullanmıyor	26	35,1
Eşin alkol tüketimi (n=74)		
Kullanıyor	6	8,1
Kullanmıyor	68	91,9
Zorbalığa maruz kalma		
Evet	8	8,9
Hayır	82	91,1

Bakım elemanlarının %60'ı il merkezinde, %16,7'si ilçede doğduğunu belirtirken %11,1'i köyde doğduğunu ifade etmiştir. Bakım elemanlarının genellikle doğdukları yerleşim yerlerinde büyüdükleri görülmüştür. Katılımcıların yaklaşık yarısı kendinin (%55,6) ve eşinin (%51,4) lise mezunu olduğunu belirtmiştir. Bakım elemanlarının %77,8'i evli, %13,3'ü boşanmış, %8,9'u bekar olduğunu belirtmiştir. Evli olanların (n=70) %87,1'i eşinin de çalıştığını bildirmiştir. Evli ya da boşanmış olan bakım vericilerin (n=82) çocuk sayıları da farklılık göstermekle birlikte hiç çocuğu olmayan 10 (%12,2), bir çocuğu olan 17 (%20,7), iki çocuğu olan 37 (%45,1), üç ya da daha fazla çocuğu olan 18 (%22) bakım elemanı olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların çoğunluğu ailenin ekonomik durumunu orta (%82,2), ikamet edilen konut türünü apartman dairesi (%93,3), konut mülkiyetinin kendine ait olduğunu (%65,7) bildirmiştir. Katılımcıların sigara, alkol ve kronik hastalık varlığı da değerlendirilmiştir. Bakım elemanlarının %22,2'si, eşlerinin %58,6'sı sigara kullanmaktaydı. Katılımcılar arasında alkol tüketen bulunmazken %2,9'unun (n=2) eşlerinin alkol kullandığı, %2,9'unun (n=2) alkolü bıraktığı görülmüştür. Katılımcıların tamamına yakını (%92,2) ise kronik bir hastalığının bulunmadığını belirtmiştir. Ayrıca katılımcıların %8,9'u daha önce zorbalığa maruz kaldığını ifade etmiştir (Çizelge 3.1). Zorbalığa maruz kalanların fiziksel (n=5) ve psikolojik (n=3) zorbalığa maruz kaldığı görülmüştür.

Çizelge 3.2. Bakım vericilerin yaşı, evlilik yaşı ve süresi, çalışma süresi ile eşlerinin yaş ortalamaları

	Min.	Maks.	Ort ± ss
Yaş (yıl)	22	52	35,57 ± 7,76
Evlilik yaşı (yıl)	13	38	22,43 ± 4,32
Eşinin yaşı (yıl)	22	58	39,62 ± 8,35
Evlilik süresi (yıl)	1	33	12,89 ± 8,06
Çalışma süresi (yıl)	1	17	7,28 ± 3,92

Katılımcıların yaş ortalaması $35,57 \pm 7,76$ yıl, evlilik yaş ortalamaları $22,43 \pm 4,32$ yıl, eşlerinin yaş ortalaması $39,62 \pm 8,35$ yıl olarak saptanmıştır. Evlilik süresi 1-33 yıl arasında değişmekte olup ortalama evlilik süresi $12,89 \pm 8,06$ yıl olarak belirlenmiştir. Katılımcıların çalışma süreleri de 1-17 yıl arasında değişmekle birlikte ortalama $7,28 \pm 3,92$ yıl olarak hesaplanmıştır (Çizelge 3.2).

Çizelge 3.3. Katılımcıların akran zorbalığının tanımı, unsurları, zorbalık tipleri ile ilgili bilgilerine göre dağılımları (n=90)

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Zorbalık Tanımları *		
Zorba ve mağdurun yaşları eşittir.	42	46,7
Zorba ve mağdurun güçleri orantılıdır.	10	11,1
Zorbalık süreklilik gösterir.	19	21,1
Bir amacı vardır	32	35,6
Tepkiseldir.	50	55,6
Kasıtlı yapılır.	3	3,3
Zorbalığın unsurları *		
Kurban	36	40
Anne ve baba	39	43,3
Alt sınıftaki öğrenciler	40	44,4
İzleyici	26	28,9
Öğretmen	17	18,9
Zorba	37	41,1
Ekonomik eşitsizlik	4	4,4
Zorbalık tipleri *		
Fiziksel zorbalık	75	83,3
Sözel zorbalık	78	86,7
Toplumsal manipülasyon	30	33,3
Kişisel eşyalara saldırı	35	38,9
Siber zorbalık	25	27,8
Dışlanma	65	72,2
En sık mağdur olanlar		
Kızlar	39	43,3
Erkekler	7	7,8
Her iki cinsiyet	44	48,9
Akran zorbalığının yaşandığı gruplar *		
Kız çocukları arasında	45	40
Erkek çocukları arasında	47	52,2
Kız çocuklarla erkek çocuklar arasında	67	74,4

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Katılımcıların zorbalık tanımlarına verdikleri yanıtlar değerlendirildiğinde farklı yanıtlar verdikleri görülmektedir. En sık yapılan tanım zorbalığın tepkisel bir durum olduğuna yönelik olmuştur (%55,6). Katılımcıların %46,7'si zorba ve mağdurun yaşlarının eşit olduğunu belirtirken, %35,6'sı zorbalığın bir amacı olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca zorbalığın süreklilik gösterdiğini (%21,1), zorba ve mağdur arasında güçlerin orantılı olduğunu (%11,1), zorbalığın kasıtlı yapıldığını (%3,3) belirten katılımcılar da bulunmaktaydı (Çizelge 3.3).

Zorbalığın unsurlarını bilme durumları değerlendirdiğinde katılımcıların ilk sırada belirttiği unsur alt sınıftaki öğrenciler (%44,4) olmuştur. Ardından belirtilen unsurlar ise anne ve baba (%43,3), zorba (%41,1) ve kurban (%40) olmuştur. Bunların dışında izleyici (%28,9), öğretmen (%18,9) ve ekonomik eşitsizlikler (%4,4) zorbalık unsurları olarak ifade edilmiştir (Çizelge 3.3).

Zorbalık türlerinin katılımcılar açısından bilinme durumları değerlendirildiğinde en çok bilinen zorbalık türü sözel zorbalık (%86,7), fiziksel zorbalık (%83,3) ve dışlanma (%72,2) olmuştur. Kişisel eşyalara saldırı (%38,9), toplumsal manipülasyon (%33,3) da zorbalık türü olarak belirtilmiştir. En az bilinen zorbalık türü ise %27,8 oranı ile siber zorbalık olmuştur (Çizelge 3.3).

Zorbalığa maruz kalınan cinsiyet sorgulandığında katılımcıların %48,9'u her iki cinsiyetin de zorbalığa maruz kalabileceğini belirtirken, %43,3'ü sadece kızların, %7,8'i ise sadece erkeklerin maruz kalabileceğini belirtmiştir. Akran zorbalığının yaşandığı gruplar konusunda ise katılımcıların %74,4'ü kız çocuklarla erkek çocuklar arasında yaşandığını, %52,2'si erkekler arasında %40'ı kızlar arasında yaşandığını ifade etmiştir (Çizelge 3.3).

Katılımcıların akran zorbalığına maruziyet durumları sorgulandığında sekiz bakım elemanı (%8,9) zorbalığa maruz kaldığını belirtmiştir. Bunlardan dört tanesi fiziksel zorbalığa (vurma, şiddet uygulama vb.) maruz kaldığını belirtirken dört tanesi duygusal zorbalığa (kıyaslama, sözlü şiddet, dışlama vb.) maruz kaldığını belirtmiştir.

Çizelge 3.4. Katılımcılara göre akran zorbalığına giren davranışlar

	Doğru n (%)	Yanlış n (%)	Bilmiyorum n (%)
Başka bir öğrenciye hakkında kötü şeyler söyleme ya da onu gülünç duruma düşürme	71 (78,9)	17 (18,9)	2 (2,2)
kopya vermeyen arkadaşına sınav sonrası şiddet uygulama	68 (75,6)	19 (21,1)	3 (3,3)
Kardeşinin sınıfındaki çocuklara kötü isim ya da isimler takma	59 (65,6)	27 (30)	4 (4,4)
Arkadaş grubundan dışlama	71 (78,9)	18 (20)	1 (1,1)
Kız arkadaşına kötü davranan öğrenciye vurma, tekme atma, itme	62 (68,9)	26 (28,9)	2 (2,2)
Onu bütünüyle görmezlikten gelme	58 (64,4)	24 (26,7)	8 (8,9)
Bir çocuğun aynı yaştaki daha güçsüz bir çocuğa fiziksel saldırıda bulunması	73 (81,1)	16 (17,8)	1 (1,1)
Bir çocuğun aynı yaştaki daha güçsüz bir çocuğa sözel saldırıda bulunması	70 (77,8)	19 (21,1)	1 (1,1)
Bir çocuğun aynı yaştaki daha güçsüz bir çocuğa psikolojik saldırıda bulunması	70 (77,8)	17 (18,9)	3 (3,3)
Arkadaşının saçını çekme	53 (58,9)	30 (33,3)	7 (7,8)

Katılımcılara bazı akran zorbalığına girebilecek davranış örnekleri verilmiş ve değerlendirmeleri istenmiştir. Birçok akran zorbalığı türlerinin aslında katılımcılar tarafından bilinmediği ya da yanlış bilindiği de görülmüştür. Bu örnekler içerisinde en fazla doğru yanıtın verildiği örneğin “Bir çocuğun aynı yaştaki daha güçsüz bir çocuğa fiziksel saldırıda bulunması” olduğu (%81,1) belirlenmiştir. En fazla yanlış yanıt verilen örneğin ise “arkadaşının saçını çekmek” (%33,3) ve “Kardeşinin sınıfındaki çocuklara kötü isim ya da isimler takma” olduğu (%30) görülmüştür. Karşıdakini bütünüyle görmezlikten gelmenin akran zorbalığına girip girmediğini bilmeyen katılımcılar olduğu da (%8,9) belirlenmiştir (Çizelge 3.4).

Çizelge 3.5. Katılımcıların akran zorbalığına yönelik bilgi durumu

	Katılıyorum n (%)	Katılmıyorum n (%)	Fikrim yok n (%)
Çocukların sosyodemografik durumu ile akran zorbalığı arasında ilişki vardır	72 (80)	10 (11,1)	8 (0,9)
Akran zorbalığı iki kişiyi ilgilendiren bir durumdur.	27 (30)	55 (61,1)	8 (8,9)
Tepkisel davranış akran zorbalığının bir alt grubudur.	61 (67,8)	9 (10)	20 (22,2)
Sözel zorbalık hem kızlarda hem de erkeklerde en yaygın görülen zorbalık türüdür.	83 (92,2)	4 (4,4)	3 (3,3)
Akran zorbalığı yapmanın ve zorbalığa maruz kalmanın sağlığın psikolojik, toplumsal ve fiziksel yönleriyle ilişkisi yoktur.	11 (12,2)	75 (83,3)	4 (4,4)
Duygusal zorbalık diğer tüm zorbalık türlerinden daha fazla etkiler	72 (80)	15 (16,7)	3 (3,3)
Karşı tarafa kazara zarar verme ya da bir kereye mahsus saldırganca davranış, akran zorbalığı tanımına uymaktadır.	38 (42,2)	48 (53,3)	4 (4,4)

Katılımcıların tamamına yakını (%92,2) sözel zorbalığın hem kızlarda hem de erkeklerde en yaygın görülen zorbalık türü olduğuna katıldığını bildirmiştir. Karşı tarafa zarar verme ya da bir kereye mahsus saldırganca davranışın akran zorbalığı tanımına uymadığını belirtmişlerdir (%53,3). Katılımcıların en fazla fikrinin olmadığını belirttiği madde ise tepkisel davranışın bir akran zorbalığı olduğu (%22,2) idi (Çizelge 3.5). Katılımcılar ayrıca akran zorbalığının önlenmesinde en önemli sorumluluğun ailede (n=73 %81,1) ve okulda (n=17, %18,9) olduğunu ifade etmiştir.

Çizelge 3.6. Katılımcıların Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği ve Akran Zorbalarını Belirleme Ölçeği puan ortalamaları

	min.	maks.	ort ± ss
Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği	0	14	3,88 ± 3,81
Akran Zorbalarını Belirleme Ölçeği	0	10	0,92 ± 2,07

*min: en düşük değer, maks: en yüksek değer, ort: ortalama değer, ss: standart sapma

Katılımcıların her iki ölçek puan ortalamaları değerlendirildiğinde kurban olma durumlarının daha yüksek olduğu (3,88 ± 3,81), zorba olma durumlarının ise çok düşük seviyelerde kaldığı görülmüştür (0,92 ± 2,07). Hem zorba hem de kurban

olmayan katılımcılar bulunmaktaydı. Ancak kurban olduğunu (14 puan) ya da zorba olduğunu (10 puan) belirten katılımcıların olduğu da görülmüştür (Çizelge 3.6).

Çizelge 3.7. Katılımcıların bazı demografik özelliklerine göre kurban ve zorba puan ortalamaları ve gruplar arası karşılaştırması

	Kurban puan ortalaması	Test p	Zorba puan ortalaması	Test p
Eğitim durumu *				
Lise	4,00±4,10	0,585	0,78±1,96	-,498
Üniversite	3,53±3,28	0,560	1,00±2,17	0,620
Eşin çalışma durumu (n=74)*				
Çalışıyor	3,76±3,74	-,539	0,94±2,031	0,030
Çalışmıyor/emekli	4,41±4,54	0,591	0,92±1,73	0,976
Eşin eğitim durumu (n=74)**				
İlköğretim	3,73±3,86		1,45±2,52	
Lise	3,83±3,99	0,008	0,44±1,36	2,154
Üniversite	3,88±3,85	0,992	1,24±2,11	0,123
Ailedeki çocuk sayısı(n=82) **				
0	5,50±4,47		0,20±0,42	
1	4,24±3,09	2,017	1,41±2,48	0,599
2	2,92±3,34	0,086	0,86±2,00	0,701
3 ve daha fazla	4,81±4,46		0,81±1,56	
Konutun mülkiyeti*				
Kendine ait	3,19±3,65	-2,440	0,97±2,39	0,276
Kiracı	5,19±3,82	0,017	0,84±1,27	0,742
Sigara kullanma durumu*				
Kullanıyor	3,75±4,20	-,169	1,35±2,76	1,050
Kullanmıyor	3,91±3,72	0,866	0,80±1,83	0,297
Eşin sigara kullanımı (n=74)*				
Kullanıyor	4,17±4,14	0,914	0,79±1,62	-,831
Kullanmıyor	3,31±3,27	0,364	1,19±2,51	0,408
Zorbalığa maruz kalma*				
Evet	6,88±4,64	2,392	0,63±1,41	-,424
Hayır	3,59±3,62	0,019	0,95±2,13	0,673

*: Bağımsız gruplarda t testi, **: Anova, p: anlamlılık düzeyi

Katılımcıların kendi ve eşlerine yönelik bazı özelliklere göre kurban ve zorba puan ortalamaları incelenmiştir. Buna göre değerlendirmeye alınan katılımcının eğitim durumu, eşinin çalışma ve eğitim durumu, sigara kullanma durumu ile ailedeki çocuk sayısı değişkenlerine göre hem kurban hem de zorba puan ortalamaları açısından gruplar arası anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p>0,05$). Ancak konutun mülkiyetine ve daha önce zorbalığa maruz kalma durumuna göre kurban puan ortalamaları açısından anlamlı fark olduğu ($p<0,05$), kiracı olarak yaşayanların

ve daha önce zorbalığa maruz kalanların kurban puan ortalamalarının anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur (Çizelge 3.7).

Çizelge 3.8. Katılımcıların bazı demografik özelliklerine göre kurban ve zorba ortanca değerleri ve gruplar arası karşılaştırması

	Kurban ortanca değer	Test p	Zorba ortanca değer	Test p
Doğum yeri *				
Köy	43,90		47,10	
Kasaba	36,86	1,947	37,09	2,088
İlçe	50,90	0,584	45,53	0,554
İl merkezi	46,06		46,91	
Büyüdüğü yer *				
Köy	47,92		49,42	
Kasaba	47,20	0,152	41,93	0,927
İlçe	44,94	0,985	43,66	0,819
İl merkezi	44,92		46,62	
Medeni durum*				
Evli	43,58		45,13	
Bekar	38,63	5,434	45,19	0,179
Boşanmış	61,29	0,066	47,88	0,914
Ailenin ekonomik durumu **				
İyi	43,84	565,500	37,97	471,500
Orta	45,86	0,777	47,13	0,112
İkamet edilen konut türü **				
Müstakil ev	25,42	131,500	32,50	174,000
Apartman dairesi	46,93	0,051	46,43	0,114
Kronik hastalığı**				
Var	45,23	268,000	45,70	273,500
Yok	48,71	0,732	43,07	0,749
Eşin alkol tüketimi (n=74)**				
Kullanıyor	41,92	177,500	38,42	198,500
Kullanmıyor	37,11	0,596	37,42	0,894

*: Kruskal Wallis, **: Mann Whitney U, p: anlamlılık düzeyi

Katılımcıların doğum yeri, büyüdüğü yer, medeni durumu gibi birçok bireysel ve ailesel özelliklerine göre kurban ve zorba puan ortanca değerleri kıyaslanmıştır. Buna göre incelenen bu değişkenler açısından gruplar arası anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p>0,05$; Çizelge 3.8).

Çizelge 3.9. Katılımcıların Zorbalık tanımlarına göre kurban ve zorba puan ortalamaları ve gruplar arası karşılaştırması

Zorbalık tanımları	Kurban Ort± ss	Test/p	Zorba Ort± ss	Test/p
Zorba ve mağdurun yaşları eşittir				
Evet	3,71±3,91	-,379	1,07±2,44	0,638
Hayır	4,02±3,76	0,706	0,79±1,69	0,525
Zorba ve mağdurun güçleri orantılıdır				
Evet	5,30±4,67	1,256	0,20±0,42	-1,174
Hayır	3,70±3,69	0,212	1,01±2,17	0,244
Zorbalık süreklilik gösterir				
Evet	2,63±3,17	-1,620	0,32±1,00	-1,448
Hayır	4,21±3,92	0,109	1,08±2,25	0,151
Bir amacı vardır				
Evet	4,16±4,30	0,513	1,16±2,32	0,796
Hayır	3,72±3,54	0,609	0,79±1,92	0,428
Tepkiseldir				
Evet	4,30±3,57	1,178	1,16±2,24	1,223
Hayır	3,35±4,07	0,242	0,63±1,81	0,225

Katılımcıların zorbalık tanımlarına göre ölçek puan ortalamaları Çizelge 3.9'da verilmiştir. Buna göre; katılımcıların zorbalık tanımları kurban ve zorba ölçek puan ortalamalarını anlamlı düzeyde etkilemediği görülmüştür (Çizelge 3.9).

Çizelge 3.10. Katılımcılara göre zorbalığın unsurları, ölçek puan ortalamaları ve gruplar arası karşılaştırması

Zorbalığın unsurları	Kurban Ort± ss	Test/p	Zorba Ort± ss	Test/p
Kurban				
Evet	3,42±3,56	-,937	1,28±2,79	1,338
Hayır	4,19±3,97	0,351	0,69±1,37	0,184
Anne ve baba				
Evet	4,03±3,87	0,320	1,33±2,58	1,666
Hayır	3,76±3,80	0,749	0,61±1,52	0,099
Alt sınıftaki öğrenciler				
Evet	4,55±4,03	1,508	0,65±1,92	-1,119
Hayır	3,34±3,57	0,135	1,14±2,18	0,266
İzleyici				
Evet	4,85±4,18	1,549	1,35±2,51	1,244
Hayır	3,48±3,61	0,125	0,75±1,85	0,217
Öğretmen				
Evet	5,17±4,25	1,574	2,06±3,51	1,614
Hayır	3,58±3,67	0,119	1,55±1,47	0,125
Zorba				
Evet	4,14±4,18	0,533	0,97±2,19	0,194
Hayır	3,70±3,56	0,595	0,89±1,99	0,847

Katılımcıların zorbalığın unsurlarına göre ölçek puan ortalamaları Çizelge 3.10'da verilmiştir. Buna göre; katılımcıların bildiği zorbalığın unsurlarına göre

kurban ve zorba ölçek puan ortalamalarını anlamlı düzeyde etkilemediği görülmüştür (Çizelge 3.10).

Çizelge 3.11. Kurban ve zorba puan ortalamaları ile ilişkili faktörler

	Kurban		Zorba	
	r	p	r	p
Yaş	-,316**	.002	-,244*	,020
Evlilik süresi	-,319**	,004	-,141	,211
Kurban			,236*	,025

Katılımcıların Kurban ve Zorba puan ortalamaları ile yaş ve evlilik süreleri değişkenleri arasında negatif yönde, zayıf, istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. Buna göre yaş ve evlilik süresi düştükçe hem kurban hem de zorba puan ortalamalarında artış olduğu görülmüştür. Ayrıca kurban puan ortalaması ile zorba puan ortalaması arasında da pozitif yönde, zayıf, istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. Buna göre Akran zorbalığı kurbanı olan birinin zorba olma olasılığı artmaktadır (Çizelge 3.11).

4. TARTIŞMA

Bakım elemanlarının akran zorbalığı tanımları, zorba ya da mağdur olma durumlarını belirlemek amacı ile yapılan çalışmada bakım elemanlarının yarısından fazlasının zorbalığı tepkisel olarak tanımladığı görülmüştür. Tanım sıralamasında ikinci sırada zorba ve mağdurun yaşlarının eşitliğinden bahsedilirken üçüncü sırada zorbalığın bir amacının olduğu belirtilmiştir. Literatürdeki genel zorbalık tanımı değerlendirildiğinde önemli bazı unsurlar göze çarpmaktadır. Literatüre göre zorbalık tekrarlama, zarar verme ve güç dengesizliği olarak üç temel unsuru içermelidir (Sabramani ve ark., 2021). Bunlar eylemin kasıtlı yapıldığını göstermektedir. Yani eylemin sonucunu bilerek yapılması temel unsurdur (Akpınar ve Akpınar, 2022). Yapılan bu çalışmada ise zorbalığı tepkisel olarak tanımlamaları eylemin bilinçli yapılmadığını düşündüklerini göstermektedir. Bu durumda bakım elemanlarının akran zorbalığı konusunda yeterli bir tanım bilgisine sahip olmadığı düşünülmektedir. Ayrıca akran zorbalığı literatürde, çıkan sonucun aksine güçlü olanın güçsüz olana, kasıtlı ve devamlı bir biçimde zarar verme durumu olarak tanımlanmaktadır (Üneri, 2011; Çetinkaya, 2011; Çak Esen, 2020; Akpınar ve Akpınar, 2022). Bakım veren elemanların hizmet içi eğitim ile akran zorbalığı tanımlarının yeniden oluşturulması gerektiği düşünülmektedir.

Yapılan bu çalışmada zorbalığın unsurları konusunda katılımlar alt sınıftaki öğrencilerin (%44,4), anne ve babanın (%43,3), zorbanın (%41,1) ve kurbanın (%40) olması gerektiğine değinmişlerdir. Ancak izleyicileri zorbalığın bir unsuru olarak tanımlayan çok az kişi (%28,9) olmuştur. Sipahi Tıprıdamaz ve Karababa (2018)'nin çalışmalarında akran zorbalığı tanımları ve unsurları üzerinde durulmuş, zorbalığın büyük çoğunlukla yaş farkının görüldüğü, büyük sınıflardan küçük sınıflara uygulandığı belirtilmiş ve izleyicilere de değinilmiştir. Ayrıca Kutlu ve Aydın (2015) yaptıkları çalışmada akran zorbalığının çocukların yaşamlarının büyük bölümünü kötü etkileyecek zararlarının olacağı, zorba, kurban ve izleyici tümünün olumsuz etkileneceklerinin üzerinde durulmuştur. Bu durumda bakım elemanlarının zorbalığın her yönü ile değerlendirmede, özellikle izleyicilerin de zorbalığın bir tarafını oluşturduğunu bilme konusunda eksiklerinin olduğunu düşündürmüştür.

Bu çalışmada katılımcılara zorbalık türleri sorulduğunda en fazla bilinen zorbalık türünün sözel (%86,7) ve fiziksel (%83,3) olduğu belirlenmiştir. Üçüncü sırada en fazla bilinen zorbalık türü ise dışlanma olmuştur (%72,2). Buna karşın en

az bilinen zorbalık türü ise %27,8 ile siber zorbalık olmuştur. Literatürde benzer çalışma bulunmaktadır (Kapıcı, 2004). Sözel zorbalığın akran zorbalıkları içerisinde en yaygın görüldüğünü belirten çalışmalar mevcuttur. Çankaya (2011) yaptığı çalışmada en sık görülen zorbalık türünün sözel zorbalık olduğunu bildirmiştir. Pelendecioğlu ve Bulut (2009) da çalışmada fiziksel zorbalığın yaygın olduğunu belirtmiştir. Siber zorbalık, son zamanlarda yaygınlaşan bir tür olması nedeni ile az bilinen zorbalık türü olarak belirtilmektedir (Eroğlu, 2014; Sabramani ve ark., 2021). Özkan ve Çiftçi (2010) yapmış oldukları çalışmalarında zorbalık türleri arasında en sık olarak karşılaşılan davranışın ise sözel zorbalık olduğunu belirtmişlerdir.

Yapılan bu çalışmada katılımcıların yaklaşık yarısı kızları mağdur olarak belirtirken diğer yarısı her iki cinsiyetin de mağdur olabileceğini belirtmiştir. Horzum ve Ayas (2011) tarafından yapılan çalışmada erkek öğrencilerin zorba olma davranışı gösterdiği belirtilmiştir. Bu durum elde edilen bulgunun literatür ile uyumlu olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmada katılımcıların en fazla kız çocuklarla erkekler arasında zorbalık yaşandığını belirttiği görülmüştür. Bunu erkek çocukların kendi aralarında (%52,2) ve kız çocuklarının kendi aralarında (%40) görüldüğünün ifade edildiği ortaya konulmuştur. Horzum ve Ayas (2011) tarafından yapılan çalışmada tek cinsiyetlerin bir arada eğitim aldıkları yerlerde daha az zorbalık davranışlarının görüldüğü gösterilmiştir. Bu sonuç farklı cinsiyetler arasında zorbalık davranışlarının daha fazla olduğunu göstermektedir. Gürhan (2017) yılında yapmış olduğu çalışmada erkek çocuklarının kız çocuklarına göre zorbalık davranışlarını çok daha sık gösterdiklerini belirtmiştir. Yanı sıra çocukların küçük yaşlarda zorbalık davranışlarına daha sık maruz kaldıklarını, yaş büyüdükçe kız çocuklarında zorba olma davranışlarının azaldığını, erkek çocuklarında ise tam tersi olarak fiziksel zorbalık davranışlarının artış gösterdiğini belirtmiştir. Özkan ve Çiftçi (2010) yaptıkları çalışmalarında zorbalık davranışı gösterme ve zorbalığa maruz kalma durumlarını cinsiyet açısından incelendiğinde erkek çocuklarının kız çocuklarına oranla çok daha fazla olduğunu bildirmişlerdir. Genç (2007) yayınlanmış doktora tezinde zorbalık davranışında cinsiyetin çok önemli bir faktör olduğunu ve erkek çocukların zorba davranışlarını kızlara göre daha çok sergilediklerini bildirmiştir. İncelenen literatür örneklerinden çıkan sonuçlar ile araştırmaya katılan bakım verenlerin verdikleri yanıtlar

karşılaştırıldığında, bakım verenlerin yanıtlarının literatür ile benzer olduğunu göstermektedir.

Yapılan çalışmada katılımcılara yöneltilen tüm zorbalık türlerinin yarından fazlasının doğru bildiği belirlenmiştir. Buna karşın en fazla yanlış bilinen zorbalık davranışlarının “arkadaşının saçını çekme” ve “kötü isim takma” olduğu görülmüştür. Katılımcıların %8 ile en fazla bilmiyorum dediği davranışın ise “birini bütünüyle görmezden gelme” olduğu, görmezden gelmenin de bir zorbalık olduğunu bilenlerin ise sadece %64,4’ü oluşturduğu belirlenmiştir. Kök ve Telci (2018), yapmış oldukları çalışmalarında zorbalık türlerini sözel, fiziksel ve duygusal zorbalık olarak tanımlamışlar ve temas olan zarar verici davranışları fiziksel zorbalık davranışlarına örnek olarak belirtmişlerdir. Yine aynı çalışmada “kişinin hakkında kötü konuşma ve kişiyi yok sayma” gibi davranışlar zorba davranışlara örnek olarak belirtilmiştir. Yine Akpınar ve Akpınar’ın (2022) yapmış oldukları çalışmalarında fiziksel, sözel ve duygusal zorbalık türleri tanımlanmış ve örnekler ile açıklanmıştır. Buna göre vurma, saç çekme itme gibi davranışlar fiziksel zorbalık, alay etme, kötü isim takma sözel zorbalık ve hakaret etme, görmezden gelme ise duygusal zorbalık davranışlarına örnek olarak gösterilmiştir. Hakan (2011) tarafından yapılan çalışmada zorbalık türleri bedensel, sözel, duygusal ve cinsel zorbalık olarak tanımlanmış ve her tür için örnekler verilmiştir. Buna göre vurma, tekme atma, saç/kulak çekme gibi davranışlar bedensel zorbalık, alay etme, dedikodu yapma, hakkında kötü konuşma sözel zorbalık olarak, aşağılama, gruptan dışlama gibi davranışlar duygusal zorbalık, cinsel içerikli konuşmalar ve hareketler de cinsel zorbalık davranışlarına örnek olarak gösterilmiştir. Literatür dikkate alındığında katılımcıların zorbalık türlerini büyük çoğunlukta bildiklerini ancak bu türlerin alt başlıkları olan örneklendirmeler noktasında bilgiye ihtiyaç duyduklarını göstermektedir.

Yapılan çalışmada katılımcıların tamamına yakını (%92,2) sözel zorbalığın hem kızlarda hem de erkeklerde en yaygın görülen zorbalık türü olduğuna katıldığını bildirmiştir. Karşı tarafa zarar verme ya da bir kere de olsa saldırganca davranışın akran zorbalığı tanımına uymadığını belirtmişlerdir (%53,3). Tepkisel davranışın bir akran zorbalığı olup olmadığı konusunda ise fikrinin olmadığını (%22,2) belirten katılımcıların olduğu görülmüştür. Kartal (2008) yapmış olduğu çalışmasında erkek çocuklarının kız çocuklarına göre zorba olma davranışında ve zorbalığa maruz kalma

durumunda çok daha önde olduğunu belirtmiştir. Kepenekçi ve Çınkır (2003) yapmış oldukları çalışmalarında zorbalık türlerini fiziksel, sözel, duygusal ve cinsel olarak tanımlamışlar ve örnekler ile açıklamışlardır. Zorba davranışların tekrarlayıcı ve zarar verme amacı güdüldüğünü belirtmişlerdir. Bu durumda bu çalışmada elde edilen bulgunun literatürle uyumlu olduğu söylenebilir.

Yapılan çalışmada katılımcılar ayrıca akran zorbalığının önlenmesinde en önemli sorumluluğun ailede (n=73 %81,1) ve okulda (n=17, %18,9) olduğunu ifade etmiştir. Özada ve Duyan (2018) tarafından yapılan araştırmada zorba davranışların ilk kazanıldığı yerin ve önlenecek en önemli yerin aile olduğu ortaya konulmuştur. Yanı sıra Akpınar ve Akpınar (2022) yaptıkları çalışmalarında çocuk ve aile ilişkileri üzerinde durularak, aile ilişkileri sağlıklı olan çocukların zorbalığa maruz kalma durumlarının çok daha az olduğunu belirtmişlerdir. Yanı sıra aile ve çocuğun bilinçlendirilmesi, aile desteğinin alınması ile zorbalığa maruz kalma durumlarının engellenmesine olumlu katkıları bildirilmiştir. Buradan hareketle araştırmanın bu maddesinin literatür ile uyumlu olduğu sonucuna varılmaktadır.

Bu çalışmada katılımcıların kurban olma durumlarının daha yüksek olduğu ($3,88 \pm 3,81$), zorba olma durumlarının ise çok düşük seviyelerde kaldığı görülmüştür ($0,92 \pm 2,07$). Hem zorba hem de kurban olmayan katılımcılar bulunmaktaydı. Ancak kurban olduğunu (14 puan) ya da zorba olduğunu (10 puan) belirten katılımcıların olduğu da görülmüştür. Bayraktar (2006) tarafından yapılan çalışmada dünya genelinde zorba olmanın %15, kurban olmanı %25 gibi rakamlarda olduğu gösterilmektedir.

Yapılan bu çalışmada konutun mülkiyetine ve daha önce zorbalığa maruz kalma durumuna göre bakım elemanlarının kurban puan ortalamaları açısından anlamlı fark olduğu ($p<0,05$), kiracı olarak yaşayanların ve daha önce zorbalığa maruz kalanların kurban puan ortalamalarının anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur. Literatürde benzer çalışmaya rastlanmamış olup bu durumun ekonomik güçle ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Yapılan çalışmada katılımcıların zorbalık tanımları kurban ve zorba ölçek puan ortalamalarını anlamlı düzeyde etkilemediği görülmüştür. Kutlu ve Aydın (2015) tarafından yapılan çalışmada ölçek puanları ile ilgili anlamlı fark gösterilirken bu çalışmanın bu maddesi ile uyumlu görünmemektedir.

Bu çalışmada katılımcıların Kurban ve Zorba puan ortalamaları ile yaş ve evlilik süreleri değişkenleri arasında negatif yönde, zayıf, istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. Buna göre yaş ve evlilik süresi düştükçe hem kurban hem de zorba puan ortalamalarında artış olduğu görölmüştür. Bu durumun erken evliliklerin bireyin özgüvenini azaltması ve zorbalığa açık kalması ya da zorbalık nedeni ile evliliğin erken dönemde kabul edilmesinden kaynaklanabileceği düşünölmüştür. Ayrıca kurban puan ortalaması ile zorba puan ortalaması arasında da pozitif yönde, zayıf, istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. Buna göre Akran zorbalığı kurbanı olan birinin zorba olma olasılığı artmaktadır.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Yapılan bu çalışmada;

- bakım elemanlarının zorbalığı genellikle tepkisel olarak değerlendirerek hatalı tanımladığı,
- izleyicileri zorbalığın bir unsuru olarak değerlendirenlerin az sayıda olduğu,
- en fazla bilinen zorbalık türünün sözel (%86,7) ve fiziksel (%83,3) zorbalık olduğu,
- buna karşın siber zorbalığın (%27,8) en az bilinen zorbalık türü olduğu
- genellikle kızlar ya da her iki cinsiyetin de eşit oranda zorbalık mağduru olarak ifade edildiği
- zorbalık türleri ile ilgili verilen örnek cümlelere yarıdan fazlasının doğru yanıt verdiği
- zorba ya da mağdur çok az sayıda bakım elemanının olduğu
- katılımcıların kurban olma durumlarının daha yüksek olduğu ($3,88 \pm 3,81$), zorba olma durumlarının ise çok düşük seviyelerde kaldığı ($0,92 \pm 2,07$)
- kurban olduğunu (14 puan) ya da zorba olduğunu (10 puan) belirten katılımcıların olduğu
- kiracı olarak yaşayanların ve daha önce zorbalığa maruz kalanların kurban puan ortalamalarının anlamlı derecede yüksek olduğu
- katılımcıların zorbalık tanımlarının kurban ve zorba ölçek puan ortalamalarını anlamlı düzeyde etkilemediği
- katılımcıların bildiği zorbalığın unsurlarına göre kurban ve zorba ölçek puan ortalamalarını anlamlı düzeyde etkilemediği
- katılımcıların Kurban ve Zorba puan ortalamaları ile yaş ve evlilik süreleri değişkenleri arasında negatif yönde, zayıf, istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Buna göre yaş ve evlilik süresi düştükçe hem kurban hem de zorba puan ortalamalarında artış olduğu görülmüştür. Ayrıca kurban puan ortalaması ile zorba puan ortalaması arasında da pozitif yönde, zayıf, istatistiksel

olarak anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. Buna gore Akran zorbalığı kurbanı olan birinin zorba olma olasılığı artmaktadır.

Tüm bu sonuçlar doğrultusunda bakım elemanlarının hala akran zorbalığının tanımını ve türlerini yeterince bilmediği ve zorba ya da kurban olma durumlarının bazı özelliklere gore değiştiği görülmüştür. Bu nedenle çalışmanın yapıldığı yer ve diğer kurumlarda çalışan bakım elemanlarının akran zorbalığının tanımını, türleri, belirtileri ve nleme yöntemleri konusunda bilgilendirilmeleri önerilmektedir.

6. KAYNAKLAR

- Adalar Çelenk, T.E., ve Yıldızlar, O., (2019). Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve Mağduriyetinin İncelenmesi. *Sağlık ve Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(2), 24-31.
- Akbaba, S., ve Eroğlu, Y., (2013). İlköğretim Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve Mağduriyetin Yordayıcıları. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(1), 105-121.
- Akça, E.B., Sayımer, İ., Salı, J.B., ve Başak, B.E., (2014). Okulda Siber Zorbalığın Nedenleri, Türleri ve Medya Okuryazarlığı Eğitiminin Önleyici Çalışmalardaki Yeri. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırmalar Dergisi*, 2(Özel Sayı), 17-30.
- Akpınar A., ve Akpınar A., (2022). İlköğretim Okullarında Akran Zorbalığına Dair Öğretmen Görüşleri, *Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt:6, Sayı:9 s.215-231
- Anonim, (2022). Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığından; Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik. Resmi Gazete (31945). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/09/20220906-12.htm> (erişim tarihi: 06.09.2022).
- Arslan, S., ve Savaşer, S., (2009). Akran Zorbalığını Önlemede Okul Hemşiresinin Rolü. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanat Dergisi*, 2(3), 118-123.
- Ayas, T., ve Pişkin, M., (2015). Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu. *Akademik Bakış Dergisi*, 50, 316-324.
- Ayaz Alkaya, S., ve Avşar, F., (2017). Okul Çağı Çocuklarının Akran Zorbalığı Durumları ile Atılganlık Düzeyleri ve İlişkili Faktörlerin İncelenmesi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 14(3), 185-191.
- Aydoğdu, F., (2016). Çocuk Evinde Kalan Çocukların Karşılaştıkları Sorunların ve Beklentilerinin İncelenmesi. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, (1-2-3), 63-71
- Bayar, Y., ve Uçanok Z., (2012). Ergenlerin Dahil Oldukları Zorbalık Statülerine Göre Okul Sosyal İklimi ve Genellenmiş Akran Algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(4), 2337-2358.
- Bayraktar, F., (2006). İlköğretimde Zorbalık ve Kurban Olma: Ergenlik Öncesi Çocuklarda Zorbaların, Kurbanların, Zorba/Kurbanların ve Katılmayan Grubun Karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Bülteni*, 38, 43-58.
- Bekar, E.Ö., Şener, D.K., Yılmaz Ç., ve Cangür Ş., (2017). Hemşire ve Sosyal Çalışmacıların Mezuniyet Öncesi ve Sonrası Mesleki Benlik Saygılarının Değerlendirilmesi. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, 4(2), 50-55.
- Bulut, K., (2019). Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na Bağlı Kuruluşlarda Kalan Çocuklar Öfke İfade Tarzları ile Kuruluşlarda Çalışanların Tükenmişlikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Burnukara, P., ve Uçanak, Z., (2012). İlk ve Orta Ergenlikte Akran Zorbalığı: Gerçekleştiği Yerler ve Başatma Yolları. *Türk Psikoloji Yazıları*, 15(29), 68-82.
- Coşkun, A., (2018) Orta okula Deva Eden Öğrencilerde Akran Zorbalığına Neden Olan Etkenlerin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.
- Çak Esen, T., (2020). Akran Zorbalığı. *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 14(2), 101.
- Çankaya, İ., (2011). İlköğretimde Akran Zorbalığı. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 81-92.
- Çelen, Ç., Çöp, E., Şenses Dinç, G., Hekim, Ö., Göker, Z., Sekmen, E., ve Üneri, Ö. Ş., (2020). Çocuk Psikiyatrisi Polikliniğine Başvuran Ergenlerde Akran Zorbalığı ile . Zorbalık ve Öfke İfade Tazlarının İlişkisi. *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 14(2), 108-118.
- Çetinkaya, İ., (2011). İlköğretimde Akran Zorbalığı. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 81-92.
- Ecehan, S., Bilen, A., Ay, M.O., Gülen, M., Avcı, A., İçme, F., (2013). Çocuk İstismarı ve İhmalinin Değerlendirilmesi. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 22(4), 591-614.

- Ergül Topçu, A., ve Dönmez, A., (2015). Bir Grup Süreci Olarak Akran Zorbalığı: Katılımcı Rollerin Cinsiyet ve Sosyal Statü Açısından İncelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 30(75), 1-13.
- Eroğlu, Y., (2014). Ergenlerde Siber Zorbalık ve Mağduriyeti Yordayıcı Risk Etmenlerini Belirlemeye Yönelik Bütüncül Bir Model Önerisi. *Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Bursa.
- Genç G., (2007). Genel Liselerde Akran Zorbalığı ve Yönetimi. *Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi*, Malatya
- Gülay, H., (2009). Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkileri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12, 82-93.
- Gülay, H., ve Eren, H., (2011). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Akran Kabullerinin Okula Uyum Değişkenleri Üzerindeki Yordayıcı Etkisi. *e-Uluslar arası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 81-92.
- Gündüz, B., ve Çelikkaleli, Ö., (2009). Ergen Saldırganlığında Akademik Yetkinlik İnancı, Akran Baskısı ve Sürekli Kaygının Rolü. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 19-38.
- Gürhan, N., (2017). Her Yönü ile Akran Zorbalığı. *Türkiye Klinikleri J Psichiatr Nurs-Special Topics*, 3(2), 175-81.
- Hakan S., (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Farklı Zorbalık Türleri ile Karşı Karşıya Kalma Sıklığının ve Boyun Eğme Davranışı ile Durumluk- Sürekli Öfke ile İlişkisinin Karşılaştırılması. *Milli Eğitim Dergisi*, 41(190), 54-71
- Horzum M.B., ve Ayas, T., (2011). Ortaöğretim Öğrencilerinin Sanal Zorba ve Mağdur Olma Düzeylerinin Okul Türü ve Cinsiyet Açısından İncelenmesi. *Journal of Educational Sciences & Practices*, 10(20), 12-16.
- İzci, L., (2020). Türkiye ve İngiltere’de Koruyucu Aile Sisteminin Karşılaştırılması, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3, 140-163.
- Kapıcı, E.G., (2004). İlköğretim Öğrencilerini Zorbalığı Maruz Kalma Türünün ve Sıklığının Depresyon, Kaygı ve Benlik Saygısıyla İlişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(1), 1-13.
- Kartal, H., (2008). İlköğretim Okullarında Zorbalık Yapanlar ve Zorbalığa Uğrayanlar. *Education Sciences*, 3(4), 712-730
- Kartal, H., ve Bilgin, A., (2012). İlköğretim Öğrencilerinin Zorbalığın Nedenleri ile İlgili Algıları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 25-48.
- Kaya, İ., (2020). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Fiziksel ve İlişkisel Saldırganlıklarının Mizaç Özellikleriyle İlişkisinin İncelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 9(5), 3361-78.
- Kepekçi, K.Y., ve Çınkır Ş., (2003). Öğrenciler Arası Zorbalık. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 34(34), 236-253
- Kerkez, F.İ., (2012). Sağlıklı Büyüme için Okulöncesi Dönemdeki Çocuklarda Hareket ve Fiziksel Aktivite. *Hacettepe J. of Sport Sciences*, 23 (1), 34-42.
- Koçtürk, N., (2018). Çocuk İhmalini ve İstismarını Önlemede Okul Çalışanlarının Sorumlulukları. *MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 38-47.
- Kök, M., ve Telci, T.H., (2018). Akran Zorbalığı ve Sosyal Kaygı. *Turan: Stratejik Araştırmalar Merkezi*, 10(37), 300-307
- Kutlu, F., ve Aydın, G., (2015). Akran Zorbalığı Ölçek Geliştirme Ön Çalışması: Kendini Bildirim Formu. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 1-12.
- Mercan, H., ve Yıldırım, H., (2018). Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve Sosyodemografik Değişkenlerle İlişkisi. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 26(1), 21- 29.
- Özada, A., ve Duyan, V., (2018). Ebeveyn-Çocuk İlişkisi ve Zorbalık. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 12(1), 49-55

- Özkan, Y., ve Çifci, E., (2010). Peer Bullying in Primary schools in Low Socioeconomic Level. *Elementary Education Online*, 9(2), 576–586.
- Özmen, B., (2021). Çocuk İhmal ve İstismarı ile İlgili Yasal Düzenlemelerin Sosyolojik Analizi, *Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Pelendecioğlu, B., ve Bulut, S., (2009). Çocuğa Yönelik Aile İçi Fiziksel İstismar. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Fakültesi Dergisi*, 9(1), 49-62.
- Rasım, N., ve Şeşen, H., (2005). Çalışma Yaşamındaki Tükenmişlik: Sosyal Hizmet Uzmanları ile Hemşireler Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 16(2), 57-70.
- Sabramani, V., Idris, I.B., Ismail, H., Nadarajaw, T., Zakaria, E., ve Kamaluddin, M.R., (2021). Bullying and Its Associated Individual, Peer, Family and School Factors: Evidence from Malaysian National Secondary School Students. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(13), 7208.
- Sarı, H., ve Pürsün, T., (2019). Kaynaştırma Sınıflarında Akran Zorbalığının Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri Açısından İncelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19(44), 731-768.
- Sipahi Tıprıdamaz, H., ve Karababa, A.O., (2018). Olweus Öğrenciler için Akran Zorbalığı Anketlerinin Türkçe'ye ve Türkiye'ye Uyarlanması ve Geçerlilik Çalışması. *Ege Tıp*, 51(4), 222-227.
- Söğütü, A., (2015). Çocuk Refahı Alanında Çalışan Personelin Sevgi Evleri Modeline Yönelik Değerlendirmeleri. *Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.
- Sulamacı, F., (2020). Türkiye'de Çocuk Evleri İle İlgili Araştırmalara Bir Bakış: Sistemik Bir Derleme Çalışması. *Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü*, Karabük.
- Şahin, Ş., ve Çövenner Özçelik, Ç., (2016). Ergenlik Dönemi ve Sosyalleşme. *Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi*, 5(1), 42-49.
- Şahinöz, A., ve Bütün Ayhan, A. (2020). Annelerin Bebeklik Döneminde Gelişime İlişkin Bilgi ve Kaygı Düzeylerinin Değerlendirilmesi. *Turkish J Pediatr Dis*, 14, 249-57.
- Totan, T., ve Yöndem, D.Z., (2007). Ergenlerde Zorbalığın Anne, Baba ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 2(8), 53-68.
- Turgut, A.Ş., (2018). Türkiye'de Kurum Bakımında Büyümüş Bireylerin Psikolojik Dayanıklılık (Yılmazlık) Düzeylerinin İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.
- Uçar, G., (2015). İş Yerinde Psikolojik Taciz, Akran Zorbalığı ve Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Ural, O., Güven, G., Sezer, T., Azkeskin Efe, K., ve Yılmaz, E., (2015). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Bağlanma Biçimleri ile Sosyal Yetkinlik ve Duygu Düzenleme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 1(2), 589-98.
- Ünal, N., (2019). Akran Zorbalığı ile Ergenlerin Algıladıkları Aile İşlevselliğinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.
- Üneri, Ö.Ş., (2011). Çocuklarda Akran Zorbalığı. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 24, 352-353.
- Yazıcı, E., (2012). Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Çocuk Evleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, 499-525
- Yılmaz Bolat, E., (2011). Anne- Baba Eğitiminin 5-6 Yaş Çocuğa Sahip Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutum ve Davranışlarına Etkisinin İncelenmesi. *Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.
- Yolcuoğlu, İ.G., (2009). Türkiye'de Çocuk Koruma Sisteminin Genel Olarak Değerlendirilmesi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 11(5), 43-57.

Yurdakul, A., (2016). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına Bağlı Kurum Bakımında Kalan Çocuklarla Koruyucu Aile Yanında Kalan Çocukların Benlik Saygısı ve Psikososyal Gelişimleri Arasındaki Farklılıkların İncelenmesi. *Yüksek Lisan Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.*

7. EKLER

EK A: Etik Kurul Kararı

T.C.
KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ
GİRİŞİMSSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR
ETİK KURULU KARARI

Karar Tarihi	Toplantı Sayısı	Karar Numarası
31.03.2021	01	03

Karar No 01-2021/03: Doç. Dr. Ayşe Sonay TÜRKMEN'in "Bakım Elemanlarının Akran Zorbalığı Tanımı İle Akran Zorbalığına Maruziyet ve Zorba Olma Durumları Arasındaki İlişki (Niğde Örneği)" başlıklı araştırma projesinin değerlendirilme talebi ile ilgili dilekçesi ve ekleri incelendi.

Yapılan inceleme ve görüşmelerden sonra, Doç. Dr. Ayşe Sonay TÜRKMEN'in "Bakım Elemanlarının Akran Zorbalığı Tanımı İle Akran Zorbalığına Maruziyet ve Zorba Olma Durumları Arasındaki İlişki (Niğde Örneği)" adlı araştırmanın kabulüne oybirliği ile karar verildi.

Araştırmacılar:
Hacer Yalçın Öztürk

EK B: Kurum İzin Yazısı

T.C.
AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı

Sayı : 844529573-605.01-483
Konu : Veri Toplama(Hacer Yalçın ÖZTÜRK)

27.12.2022

BAKANLIK MAKAMINA

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünüzün 22/12/2022 tarihli ve 5826768 sayılı yazısı ile Niğde Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bağlı Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğünde Kuruluş Müdürü V. olarak görev yapan Hacer Yalçın ÖZTÜRK'ün "Bakım Elemanlarının Akran Zorbalığı Tanımı ile Akran Zorbalığına Maruz Kalma ve Zorba Olma Durumları Arasındaki İlişki: Niğde İli Örneği" konulu tez çalışması kapsamında, araştırmasını Çocuk Evleri Siteleri, Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi, ve Engelsiz Yaşam Merkezinde çalışan bakım elemanlarına uygulayabilme talebi bildirilmiştir.

Söz konusu çalışmanın İl Müdürlüğünüzün koordinasyonunda, yapılacak araştırmaya ankete katılma zorunluluğu olmaksızın gönüllülük esasına dayalı olarak, uygulamalarda çocukların psiko-sosyal ve fiziksel gelişimlerine özen gösterilerek, elde edilecek kimlik bilgilerinin ve özel hayatın gizliliğine riayet edilerek, ses ve görüntü kaydı alınmaksızın ve fotoğraf çekimine izin verilmeksizin, kişisel özgürlükleri ve kişilik hakları korunacak ve güvenliklerine zarar gelmeyecek şekilde gerekli tedbirler alınarak, kuruluş işleyişini aksatmayacak şekilde mesai saatleri içerisinde, kuruluşlarımızda kalan çocuklarımızın günlük yaşantılarını olumsuz etkileme olasılığı bulunan herhangi bir işlemin gerçekleştirilmemesi koşulu ile araştırma sonuçlarının herhangi bir yerde yayınlanmadan önce kurum izni alınması ve araştırma bitiminde bir örneğinin Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığına gönderilmesi ve taahhütname imzalatılması koşulları ile uygulanabilmesi hususunda;

Olurlarınızı arz ederim.

AHİRETTİN BEZİN
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkan V.

OLUR

EK: 1 - Taahhütname (1 Sayfa)
2 - 22/12/2022 tarihli ve 5826768 sayılı yazı.
3 - 20/12/2022 tarihli ve 5823053 sayılı yazı.

23/12/2022 :
23/12/2022 Şb.Md. V. :

Eskişehir Yolu Söğütözü Mah. 2177. Sok. No: 10/ A Kat: 27 Posta Kodu: 06510 Çankaya

(0312)705 57 00

EK C: Ölçek İzinleri

akran zorbalığı belirleme ölçeği hk.

5 ileti

30 Kasım 2022 11:58

Sayın Uçar,
Yüksek lisans öğrencimle birlikte " Çocuk Bakım Elemanlarının Akran Zorbalığı Tanımı ile Akran Zorbalığına Maruziyet Durumları Arasındaki İlişki" başlıklı tez çalışmasında " Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği" ve " Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği"ni kullanmak istiyoruz. Ölçek kullanımı ile ilgili izin verir misiniz? Ayrıca Ölçek hakkında bilgi verebilir misiniz?

1 Aralık 2022 10:58

Merhaba sayın hocam,

Ölçekleri kullanmanızda bir mahsur yok, kullanabilirsiniz.

Akran zorbalığı kurbanlarını belirleme ölçeği, orijinali Mynard ve Joseph tarafından hazırlanmış olup Türkçe uyarlaması Gültekin tarafından yapıldı. Onun ölçeği 11 16 yaş arasındaki çocukları kapsamaktaydı. Biz soruların içeriğini değiştirmeden yetişkinlere uyarlamasını yaptık. Örneğin, "diğer çocuklar arkadaşlarımla aramı bozmaya çalışırlar" sorusu, "ben çocukken, diğer çocuklar arkadaşlarımla aramı bozmaya çalışırlardı" olarak değiştirildi. Orijinal ölçekteki tüm sorular tekrar bu şekilde revize edildi. Akran zorbalığını belirleme ölçeği de aynı şekilde uyarlanıp çalışmaları yapıldı. Yetişkinlere uyarlanmış bu iki ölçeğin de geçerlik güvenirlik çalışmalarını ve detaylı bilgiyi tezden ulaşabilirsiniz hocam.

İyi çalışmalar dilerim.

1 Aralık 2022 11:43

Geri dönüş ve bilgilendirmeleriniz için çok teşekkür ederim. İyi günler.

EK D: Veri Toplama Aracı

Sayın katılımcı,

Bu tez çalışması, sizin akran zorbalığına yönelik görüşlerinizi belirlemek amacı ile planlanmıştır. Ankette yer alan sorular için doğru ya da yanlış yanıt yoktur. Anket formunda yer alan tüm soruları dikkatle okuyunuz ve size en yakın gelen seçenek/leri işaretleyiniz. Vereceğiniz bilgiler çalışmanın doğru sonuçlanması için çok önemlidir. Yanıtlarınız gizli tutulacak olup sadece bu çalışmada kullanılacaktır. Katıldığınız için teşekkür ederim.

Hacer ÖZTÜRK

1. Yaşınız:.....
2. Eğitim Durumunuz:
3. Medeni durumunuz: 1) Evli 2) Boşanmış 3) Bekar
4. Çocuğunuz var mı? 1) Evet 2) Hayır
5. Ekonomik durumunuzu nasıl tanımlarsınız?
1) İyi 2) Orta 3) Kötü
6. Çocukluğunuzda zorbalığa maruz kaldığınızı düşünüyor musunuz?
1. Evet 2. Hayır
7. Cevabınız EVET ise; hangi tür zorbalık/lara maruz kaldınız belirtiniz:
.....
8. Aşağıdakilerden hangisi ya da hangileri akran zorbalığını kapsayan tanımlardır. (Birden çok seçenek işaretlenebilir)
1) Yaşlar eşittir. 2) Güçler orantılıdır 3) Süreklilik gerektirir
4) Bir amacı vardır 5) Tepkiseldir 6. Diğer (Belirtiniz):.....
9. Aşağıdaki seçeneklerden hangisi akran zorbalığının tipleri arasındadır. (Birden çok seçenek işaretlenebilir)
1) Fiziksel zorbalık 2) Sözel zorbalık 3) Toplumsal manipülasyon
4) Kişisel eşyalara saldırı 5) Siber zorbalık 6. Dışlama
7. Diğer (Belirtiniz):.....
10. Aşağıdakilerden hangisi akran zorbalığının unsurları arasında yer alır. (Birden fazla seçenek işaretlenebilir).
1) Kurban 2) Anne ve baba 3) Alt sınıftaki öğrenciler 4) İzleyici
5) Öğretmen 6) Zorba 7) Diğer (Belirtiniz):.....
11. Akran zorbalığı sizce hangi cinsiyet gurubunda daha sık görülmektedir? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)
1) Kız çocukları arasında
2) Erkek çocukları arasında

3) Kız çocuklarla erkek çocuklar arasında

12. Aşağıdakilerden hangisi ya da hangileri akran zorbalığı kapsamına giren davranışlardır)

	Doğru	Yanlış	Bilmiyorum
1) Başka bir öğrenciye hakkında kötü şeyler söyleme ya da onu gülünç duruma düşürme			
2) Kopya vermeyen arkadaşına sınav sonrası şiddet uygulaması			
3) Kardeşinin sınıfındaki çocuklara kötü isim ya da isimler takma			
4) Arkadaş grubundan dışlama			
5) Kız arkadaşına kötü davranan öğrenciye vurma, tekme atma, itme,			
6) Onu bütünüyle görmezlikten gelme			
7) Bir çocuğun aynı yaştaki daha güçsüz bir çocuğa fiziksel saldırıda bulunması			
8) Bir çocuğun aynı yaştaki daha güçsüz bir çocuğa sözel saldırıda bulunması			
9) Bir çocuğun aynı yaştaki daha güçsüz bir çocuğa psikolojik saldırıda bulunması			
10) Arkadaşının saçını çekme			

13. Aşağıda akran zorbalığı ile ilgili verilen bilgiler hakkında size doğru gelen seçeneği işaretleyiniz.

	Katılıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok
1) Çocukların sosyoekonomik durumu ile akran zorbalığı arasında ilişki vardır.			
2) Akran zorbalığı iki kişiyi ilgilendiren bir durumdur.			
3) Tepkisel davranış akran zorbalığının bir alt gurubudur.			

4) Sözel zorbalık hem kızlarda hem erkeklerde en yaygın görülen zorbalık türüdür.			
5) Akran zorbalığı yapmanın ve zorbalığa maruz kalmanın sağlığın psikolojik, toplumsal ve fiziksel yönleriyle ilişkisi yoktur.			
6) Duygusal zorbalık diğer tüm zorbalık türlerinden daha fazla etkiler.			
7) Karşı tarafa kazara zarar verme ya da bir kereye mahsus saldırganca davranış, akran zorbalığı tanımına uymaktadır.			

14. Akran zorbalığının önlenmesi ve psikososyal etkilerinin oluşmasının engellenmesinde en önemli sorumluluk sizce kimlere düşmektedir.

1) Aile 2) Okul yönetimi 3) Sınıf arkadaşları 4) Diğer (Belirtiniz).....

Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği

Yönerge: Aşağıda bazı davranışlar yer almaktadır. Sizden istenen, ifade edilen davranışları dikkatlice okumanız ve çocukluğunuzda bu davranışların okuldaki diğer çocuklar tarafından size ne sıklıkla yapıldığını düşünerek size en uygun olanını işaretlemenizdir. Verdiğiniz tüm yanıtlar gizli kalacaktır. Teşekkür ederiz.

	Hiçbir zaman	Bir kere	Birden fazla
1) Ben çocukken, diğer çocuklar arkadaşlarımla aramı bozmaya çalışırlardı.			
2) Ben çocukken, diğer çocuklar canımı acıttırlardı.			
3) Ben çocukken, diğer çocukken herhangi bir sebepten dolayı benimle alay ederlerdi.			
4) Ben çocukken, diğer çocuklar bana isim takarlardı.			
5) Ben çocukken, diğer çocuklar arkadaşlarımı bana karşı kışkırtmaya çalışırlardı.			
6) Ben çocukken, diğer çocuklar bana yumruk atardı.			
7) Ben çocukken, diğer çocuklar görünüşümle alay ederdi.			
8) Ben çocukken, diğer çocuklar bana çirkin saldırılarda bulunurlardı.			
9) Ben çocukken, diğer çocuklar beni o kadar korkuturdu ki onlardan uzak dururdum.			
10) Ben çocukken, diğer çocuklar beni tekmelerdi.			
11) Ben çocukken, diğer çocuklar başkalarının benimle konuşmasına engel olurlardı.			

Akran Zorbalarını Belirleme Ölçeği

Yönerge: Aşağıda bazı davranışlar yer almaktadır. Sizden istenen her bir soruyu dikkatlice okumanız ve çocukluğunuzda bu davranışları sizin başka bir çocuğa ne sıklıkla uyguladığınızı düşünerek size en uygun cevabı işaretlemenizdir. Verdiğiniz tüm yanıtlar gizli kalacaktır. Teşekkür ederiz.

	Hiçbir zaman	Bir kere	Birden fazla
1) Ben çocukken, bazı arkadaşlarımın konuşma biçimiyle alay ederdim.			
2) Ben çocukken, bazı arkadaşlarıma saldırır, onlarla dalaşırdım.			
3) Ben çocukken, okuldan bir çocukla arkadaşlarımın konuşmasını engelleyerek, onu dışlardım.			
4) Ben çocukken, bazı arkadaşlarıma tekme atardım.			
5) Ben çocukken, bazı arkadaşlarımın görünüşüyle dalga geçerdim.			
6) Ben çocukken, bazı arkadaşlarıma yumruk atardım.			
7) Ben çocukken, bazı arkadaşlarımı diğerlerine karşı kıskırtırdım.			
8) Ben çocukken, bazı arkadaşlarımın arasını bozmaya çalışırdım.			
9) Ben çocukken, bazı arkadaşlarımın canını acıttırdım.			
10) Ben çocukken, herhangi bir nedenden dolayı bazı arkadaşlarımla alay ederdim.			
11) Ben çocukken, okulda, diğer çocuklar benden korktukları için uzak dururlardı.			

EK E: Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu

Sayın Katılımcı;

Katılmış olduğunuz bu çalışma bilimsel bir araştırma olup Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı yatılı çocuk kuruluşlarında çalışan bakım elemanlarının akran zorbalığı tanımlarını ve akran zorbalığına maruz kalmış olma durumları arasındaki ilişkiyi incelemek amacı ile tasarlanmıştır.

Bu araştırma Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı'nda yüksek lisans öğrencisi olan Hacer Yalçın Öztürk 'ün yüksek lisans tezi kapsamında yapılmaktadır.

Zorbalık genel olarak güçlü olanın güçsüz olana zarar vermesi olarak tanımlanabilir. Akran zorbalığında güçlü olan çocuğun, nispeten daha güçsüz olana zarar verme durumu vardır. Bu zarar verme durumu bilerek ve isteyerek hatta çoğu zaman devamlı olarak gerçekleşir. Bir başka ifade ile zorbalık, fiziksel olarak daha güçlü olanın fiziki farkına güvenerek daha zayıf bulunduğu kişi ya da kişileri rahatsız eden davranışları devamlı olarak tekrarlaması şeklinde tanımlanabilir.

Çalışma alanınızın çocuklar olması, zorbalık davranışlarının çocuk gelişimine önemli zararlar verecek olması nedeni ile sizlerin akran zorbalığı ile ilgili ve tanım öğrenmek istedik. Bu çalışma ile akran zorbalığı hakkında bilgilerimlerinizi ulaştırarak, çocuklara verilecek olan bakımın kalitesini arttırmak istiyoruz.

Çalışmaya katılmak tamamen gönüllük esasına dayanmaktadır. İstemiyor iseniz katılmak zorunda değilsiniz. Ya da katılım sağladıktan sonra istediğiniz adımda çalışmadan ayrılabilirsiniz. Bu araştırmaya katılmış olduğunuz için size herhangi bir ödeme yapılmayacaktır. Yine bu çalışmaya katılmış olduğunuz için sizden herhangi bir ücret talep edilmeyecektir. Anketi yanıtlamanız araştırmaya katılmak için onam verdiğiniz anlamına gelir.

Araştırmanın bilgilendirilmiş gönüllü onam formunda ki açıklamaları okudum. İlgili araştırmaya hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum.

Gönüllünün Adı –Soyadı

İmzası

Tarih

Araştırmacının Adı- Soyadı

İmzası

Tarih

8. ÖZGEÇMİŞ

Hacer ÖZTÜRK, lisans eğitimini Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinde tamamlamıştır. Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastaneleri Yenidoğan Yoğun Bakım Servisinde 2000-2010 yılları arasında, Bor Devlet Hastanesi Çocuk Servinde 2010-2013 yılları arasında klinik hemşiresi olarak görev yapmıştır. Halen Niğde Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü Çocuk Evleri Sitesinde görev yapmaktadır.

